

SBÍRKA
SOUDNÍCH
ROZHODNUTÍ
A STANOVISEK

VÝBĚR Z ROZHODNUTÍ

Evropského soudu
pro lidská práva
ve Strasbourgu

OBSAH:	Rozsudek Evropského soudu o stížnosti č. 26449/95 ve věci Š., s. r. o., versus Česká republika	2
	Rozsudek Evropského soudu o stížnosti č. 35376/97 ve věci K. a další versus Česká republika	11
	Rozsudek Evropského soudu o stížnosti č. 33644/96 ve věci Č. versus Česká republika	19

ROZHODNUTÍ EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA

Poznámka na úvod

K Evropské komisi pro lidská práva přichází i řada stížností žadatelů z České republiky. Některé z nich se posléze dostaly i před Evropský soud pro lidská práva ve Strasbourgu (dále jen „Soud“), který v několika případech už také vynesl rozsudky. Rozhodli jsme se proto věnovat jeden Přílohový sešit Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek – Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Strasbourgu právě těmito „českým“ případům. Uvádíme rozsudky ve věcech Š. s. r. o. (stížnost č. 26449/95), K. a další (stížnost č. 35376/97), což je u nás mediálně nejvíce preferovaný případ restitučních nároků kolem firmy Rakona, a Č. (stížnost č. 35848/97).

U posledně jmenovaného rozsudku je třeba zdůraznit, že není, resp. v době dokončení tohoto Přílohového sešitu nebyl konečný. Podle článku 43 § 1 Úmluvy může každá strana případu ve lhůtě tří měsíců ode dne, kdy senát Soudu vynese rozsudek, požádat o jeho předložení Velkému senátu. Rozsudek senátu se stává konečným v souladu s ustanovením článku 44 § 2 Úmluvy.

Naše čtenáře ještě upozorňujeme, že v příštím Přílohovém sešitě (XXIV/2000) uvedeme rozsudek Soudu v dalším případě stížnosti proti České republice.

Při přípravě tohoto Přílohového sešitu jsme využili české překlady uvedených případů z internetových stránek Ministerstva spravedlnosti České republiky (adresa www.msp@msp.justice.cz).

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
TŘETÍ SEKCE
9. listopadu 1999
VĚC Š., S. R. O.
(Rozsudek ve věci Š., s. r. o., versus Česká republika)

Evropský soud pro lidská práva (Třetí sekce) zasedající jako Senát ve složení J. – P. Costa, předseda, P. Kūris, F. Tulkensová, W. Fuhrmann, K. Jungwiert, H. S. Greveová, K. Traja, soudci, a S. Dolléová, tajemnice sekce, po neveřejném zasedání dne 26. října 1999 vynesl následující rozsudek, který byl přijat výše uvedeného dne:

POSTUP

1. Případ byl postoupen Soudu Evropskou komisí pro lidská práva (dále jen „Komise“) dne 2. listopadu 1998 během tříměsíční lhůty stanovené bývalými články 32 § 1 a 47 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“). Případ vyvolala stížnost (č. 26449/95) proti České republice, podaná Komisí podle bývalého článku 25 Úmluvy firmou Š., s. r. o. (dále jen „stěžovatelská společnost“), dne 22. listopadu 1994. Stížnost byla registrována dne 6. února 1995.

Požadavek Komise odkazoval na bývalý článek 44 a 48 Úmluvy a na prohlášení, kterým Česká republika uznala obligatorní pravomoc Soudu (bývalý článek 46 Úmluvy). Předmětem požadavku Komise bylo získat rozhodnutí, zda skutková podstata případu prokázala, že obviněný stát porušil své závazky podle článku 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě.

2. Dne 14. ledna 1999 kolegium Velkého senátu rozhodlo podle článku 5 § 4 Protokolu č. 11 spolu s článkem 100 § 1 a ustanovení 24 § 6 Jednacího řádu Soudu, že případ má projednat Senát v rámci jedné sekce Soudu. Následně předseda Soudu přidělil případ Třetí sekci. Senát vytvořený v rámci sekce zahrnoval K. Jungwierta, soudce zvoleného za Českou republiku (článek 27 § 2 Úmluvy a ustanovení 26 § 1 písm. a/ Jednacího řádu Soudu) a J. – P. Costu, výkonného předsedu sekce a předsedu Senátu (ustanovení 12 a 26 § 1 písm. a/ Jednacího řádu Soudu). Dalšími členy jmenovanými J. – P. Costou k doplnění Senátu byli P. Kūris, F. Tulkensová, W. Fuhrmann, H. S. Greveová a K. Traja (ustanovení 26 § 1 písm. a/ Jednacího řádu Soudu).

3. Dne 9. března 1999 předseda Třetí sekce vyzval strany, aby předložily svá stanoviska k problematice případu (ustanovení 59 § 3 Jednacího řádu). Stěžovatelská společnost byla dále vyzvána, aby předložila své nároky na spravedlivé zadostiučinění podle článku 41 Úmluvy (ustanovení 60 § 1 Jednacího řádu). Vláda České republiky (dále jen „Vláda“) zaslala vyjádření dne 5. května 1999 a 8. června 1999, stěžovatelská společnost předložila své stanovisko dne 5. května 1999.

4. Dne 2. března 1999 Soud (Třetí sekce) rozhodl podle ustanovení 59 odst. 2 Jednacího řádu o veřejném zasedání.

5. Veřejné zasedání se konalo v Paláci lidských práv ve Strasbourgu dne 15. června 1999. Před Soud předstoupili:

- a) za Vládu E. Slavík, Ministerstvo spravedlnosti, vládní zmocněnec, A. Dvořák, A. Svobodová, Y. Lemeux, A. Jeřábek, poradci.
- b) za stěžovatelskou společnost B. Mazourek, právní zástupce, J. Svoboda, poradce.

Soud vyslechl projevy B. Mazourka a E. Slavíka.

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

I. Zvláštní okolnosti případu

6. Stěžovatelská společnost je společnost s ručením omezeným zřízená podle českého práva se sídlem v Praze.

7. V roce 1991 firma Š. SW (předchůdce stěžovatelské společnosti) vedla jednoduché účetnictví podle § 25 zákona č. 105/1990 Sb., o soukromém podnikání občanů, a Zásad pro vedení účetnictví při soukromém podnikání občanů (dále jen „Zásady“), vydaných Ministerstvem financí ve Finančním zpravodaji č. 5 dne 15. června 1990.

8. Dne 31. května 1991 byla firma Š. SW zapsána do podnikového rejstříku podle § 13 odst. 3 zákona o soukromém podnikání občanů.

9. Dne 1. ledna 1992 firma Š. SW přešla na podvojně účetnictví. Dne 19. listopadu 1992 firma zanikla a vznikla firma Š., s. r. o.

10. Dne 22. dubna 1993 Finanční úřad v Praze 5 vyměřil stěžovatelské společnosti dodatečnou důchodovou daň ve výši 385 600 Kč včetně penále 37 200 Kč za rok 1991, protože firma Š. SW nezvýšila svůj daňový základ za daňový rok 1991 zahrnutím určitých aktiv v ceně 713 971 Kč, ačkoliv podle § 4 písm. e) Postupu přechodu z jednoduchého na podvojně účetnictví (dále jen „Postup přechodu“) ze dne 17. dubna 1991, uveřejněného ve Finančním zpravodaji č. 6/7 dne 30. května 1991, tak měla učinit. Finanční úřad konstatoval, že firma Š. SW porušila jak § 25 zákona o soukromém podnikání občanů, tak i Postup přechodu.

11. Dne 17. srpna 1993 Finanční ředitelství v Praze zamítlo odvolání stěžovatelské společnosti s tím, že Finanční úřad rozhodl správně, v souladu se Zásadami uveřejněnými ve Finančním zpravodaji č. 5 a Postupem přechodu uveřejněným ve Finančním zpravodaji č. 6/7. Konstatoval také, že Zásady i Postup přechodu byly uveřejněny proto, aby vyjasnily povinnosti vyplývající z § 25 zákona o soukromém podnikání občanů.

12. Dne 14. října 1993 se stěžovatelská společnost odvolala k Městskému soudu v Praze. Uvedla, že firma Š. SW vedla jednoduché účetnictví v souladu s § 25 zákona o soukromém podnikání občanů a § 1 odst. 2 Zásad, vydaných Ministerstvem financí dne 18. dubna 1990 pod čj. V/2-4900/90. Tvrdila, že Zásady ukládají jednoduché účetnictví podnikům nezapsaným v obchodním rejstříku nebo podnikům zapsaným v obchodním rejstříku podle § 13 odst. 3 zákona o soukromém podnikání občanů (tedy dobrovolně a ne v důsledku povinnosti zápisu podle § 13 odst. 1 zákona). Stěžovatelská společnost také uvedla, že i když obsah Zásad není právně závazný, podniky je aplikovaly, protože jim vyhovovaly. Stěžovatelská společnost dále tvrdila, že pražské Finanční ředitelství uplatněním Zásad, které nejsou právně závazné, porušilo § 2 odst. 1 zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, který stanoví, že správce daně je povinen jednat a rozhodovat v souladu se zákony a ostatními obecně závaznými právními předpisy, a § 4 odst. 1 zákona č. 157/1989 Sb., o důchodové daní, ve znění pozdějších předpisů, tvrzením, že zisky stěžovatelské společnosti se zvýšily o částky, o něž nebyly zvýšeny její výdaje, v rozporu se zákonem.

13. Dne 22. prosince 1993 Městský soud v Praze zamítl odvolání stěžovatelské společnosti. Konstatoval, že v roce 1991 Ministerstvo financí bylo oprávněno upravit způsob vedení účetnictví a že neexistuje žádný zákon, který by je zavazoval uveřejňovat zásady a předpisy v této oblasti ve Sbírce zákonů. Podle § 8 odst. 1 písm. b) zákona č. 131/1989 Sb., o Sbírce zákonů, opatření ústředních orgánů státní správy a ostatních ústředních orgánů se tak zveřejňují pouze, požaduje-li to zákon. Protože stěžovatelská společnost nezvýšila svůj daňový základ za rok 1991, nesplnila požadavky Postupu přechodu, a tak porušila § 25 odst. 2 zákona o soukromém podnikání občanů.

14. Dne 1. března 1994 stěžovatelská společnost podala ústavní stížnost pro porušení svého práva podle článku 2 odst. 4 Ústavy, podle kterého „každému je dovoleno, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen k něčemu, co nevyžaduje zákon“. Dovolávala se také článku 4 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, podle níž „povinnosti se ukládají pouze zákonem a v mezích zákona, přičemž se musí dbát základních práv a svobod“. Stěžovatelská společnost tvrdila, že Městský soud v Praze nerozhodl, zda Zásady splňují požadavky zákona o Sbírce

zákonů, týkající se legislativních a řídicích nástrojů, a nechal v úvahu zásadu, že jakýkoliv druhotný (podzákon-
ný) právní akt musí být uveřejněn ve Sbírce zákonů, musí mít vhodný titul a formu a musí vstoupit v platnost
a být proveditelný, aby byl závazný pro fyzické a právnické osoby nepodléhající jeho vydavateli.

15. Stěžovatelská společnost také kritizovala názor Městského soudu v Praze, že podnik musí dbát „vnitř-
ních předpisů“, které mu nebyly přístupny a jejichž obsah nemohl objektivně zjistit a aplikovat. Stěžovatelská
společnost závěrem uvedla, že v roce 1991 měla plnit povinnosti uložené Postupem přechodu, který neznala
a ani nemohla znát, protože byly uloženy způsobem, který nebyl v souladu se zákonem o Sbírce zákonů.

16. Dne 2. června 1994 Ústavní soud zamítl ústavní stížnost stěžovatelské společnosti jako nepodloženou.
Soud konstatoval mimo jiné:

„§ 25 zákona o soukromém podnikání občanů ... stanovil povinnost vést jednoduché nebo podvojně účetnictví
v souladu s účetními předpisy předepsanými zákonem. V roce 1991 ... Ministerstvo financí bylo oprávněno pře-
dpsat podmínky a požadavky kladené na účetnictví Ke specifikaci povinností stanovených v § 25 ... Minister-
stvo financí vydalo Zásady pro vedení účetnictví při soukromém podnikání občanů uveřejněné ve Finančním
zpravodaji č. 5. Toto opatření ... dále definovalo povinnosti podniků týkající se účetnictví. Kromě toho § 29 odst. 1
a 3 stanoví zodpovědnost podniků za stav jejich účetní evidence a sankce za porušení povinností vyplývajících
z § 25.... a z nedodržení Zásad. Po tomto opatření, které stanoví normy pro vedení účetnictví soukromých
podniků, vydalo Ministerstvo financí dne 17. dubna 1991 Postup přechodu ... uveřejněný ve Finančním zpravoda-
ji č. 6/7.... Datum, kdy tento Postup přechodu vstupuje v platnost, není uvedeno specificky. Nicméně Postup pře-
chodu stanoví, že přechod z jednoduchého na podvojně účetnictví má vždy proběhnout k 1. lednu účetního roku ...
přechodu ... soud může obecně souhlasit se stěžovatelem, že normální zákony nabývají platnosti pouze, když
jsou zveřejněny ve Sbírce zákonů. V případech, kdy není důvodu k uveřejnění obecně závazných předpisů
ústředních orgánů státní správy, musí být takovéto právní předpisy oznámeny ve Sbírce zákonů. Předmětný pří-
pad se týká předpisu ... ústředního orgánu státní správy, který ve světle § 8 odst. 1 písm. b) zákona o Sbírce
zákonů by měl být uveřejněn ve Sbírce zákonů pouze, pokud by to vyžadoval zákon. V případě § 25 zákona
o soukromém podnikání občanů tomu však tak nebylo.“

II. Příslušné domácí právo a praxe

17. České daňové zákonodárství přijalo zásadu, že daně a odvody mohou být ukládány pouze na základě
zákona, jak je uvedeno v článku 11 odst. 5 Listiny základních práv a svobod.

18. V předmětné době byla důchodová daň upravena zákonem č. 157/1989 Sb., o důchodové dani, který
vstoupil v platnost dne 1. ledna 1990. Podle § 4 odst. 1 písm. a) byl daňovou základnou zisk z činností podlé-
hajících zdanění zachycených v poplatníkově účetnictví, jakož i částky, jimiž byly protiprávně zvýšeny výdaje
uvedené v účtech nebo snížen zisk. Zákon pak byl postupně novelizován zákony č. 108/1990 Sb., č. 574/1990
Sb. a č. 578/1991 Sb.

19. Dne 1. ledna 1993 vstoupil v platnost zákon o správě daní (č. 337/1992 Sb.). Upravoval mezi jiným
také postup stanovení daňových povinností a výpočet daní, které mají používat finanční úřady i daňoví poplat-
níci. Podle § 2 odst. 1 musí správce daně jednat v souladu se zákony a jinými obecně závaznými právními před-
pisy a hájit zájem státu, ale také respektovat práva a zákonné zájmy daňových poplatníků a jiných zúčastněných
osob. Zákon byl postupně novelizován zákony č. 35/1993 Sb., č. 157/1993 Sb. a č. 302/1993 Sb.

20. Povinnost podniků vést jednoduché nebo podvojně účetnictví v souladu s předepsanými účetními zása-
dami stanovil § 25 odst. 2 zákona o soukromém podnikání občanů (č. 105/1990 Sb.), který vstoupil v platnost
dne 1. května 1990. První odstavec tohoto paragrafu požaduje, aby podniky vedly účetnictví odrážející jejich
příjmy, jejich vydání a výsledek jejich podnikatelské činnosti, jakož i aktiva a pasiva vyplývající z těchto podni-

katelských aktivit. Zákon nestanoví ani právní formu, kterou by měly být účetní zásady stanoveny, ani orgán, oprávněný k jejich vydání.

21. Ministerstvo financí bylo kompetentní ve věcech účetnictví v důsledku § 14 zákona o sociálně ekonomických informacích (č. 21/1971 Sb.), ve znění zákona č. 128/1989 Sb., který zmocnil ministerstvo k řízení účetnictví, rozpočtování a výkaznictví a k vydání vzorových účetních osnov, příslušných směrnic a dalších účetních norem. Zákon nepožadoval, aby ministerstvo zveřejňovalo přijatá opatření ve Sbírce zákonů.

22. Zásady pro vedení účetnictví při soukromém podnikání občanů, uveřejněné ve Finančním zpravodaji č. 5 dne 15. června 1990, zavedly požadavek, aby podniky vedly jednoduché nebo podvojně účetnictví, a stanovily, že základní účetní období je kalendářní rok. Zásady vstoupily v platnost dne 1. června 1990. Odvolávaly se na zákon o soukromém podnikání občanů a na okolnost, že byly vydány Ministerstvem financí za účelem objasnění povinností vyplývajících z § 25 zákona. Neobsahovaly však žádná přechodná ustanovení pro podniky, které začínaly vést podvojně účetnictví. Uváděly sankce za porušení povinností uložených § 25 zákona a za nedodržení Zásad.

23. Postup přechodu z jednoduchého na podvojně účetnictví, uveřejněný ve Finančním zpravodaji č. 6/7 dne 30. května 1991, upravoval přechod z jednoduchého na podvojně účetnictví. Mimo jiné § 4 písm. e) stanovil, že při přechodu musí být daňová základna podniku pro běžný rok zvýšena kromě neodpočitatelných a odpočitatelných položek uvedených v zákoně také o hodnotu materiálů, odpisů a zásob, pokud byly příslušně zaučtovány a proplaceny do 31. prosince předchozího roku. Postup přechodu neobsahoval žádné odkazy na zákon o soukromém podnikání občanů a neuváděl ani datum, kdy vstoupí v platnost.

24. Ani Zásady ani Postup přechodu nebyly uveřejněny ani oznámeny ve Sbírce zákonů.

25. Zákon o Sbírce zákonů (č. 131/1989 Sb.), ve znění zákona č. 426/1990 Sb., upravoval kromě jiného způsob vyhlásování zákonných nebo regulačních nástrojů obecně závazných pro fyzické a právnické osoby, jakož i opatření ústředních orgánů státní správy.

26. Podle § 2 tohoto zákona úplně znění všech ústavních a ostatních zákonů přijatých Parlamentem a zákonných opatření přijatých předsednictvem Parlamentu, nařízení vlády a zákonné legislativní nástroje přijaté ústředními orgány státní správy a jinými ústředními orgány – vyhlášky, kromě výjimek vyjmenovaných v § 3, musejí být uveřejněny ve Sbírce zákonů.

27. Podle § 3 uvedeného zákona v případě výnosů vydaných ústředními orgány státní správy a jinými ústředními orgány stačí oznámení o jejich vydání ve Sbírce zákonů, pokud se týkají mezi jiným malého počtu adresátů nebo upravují podrobnosti práv a povinností úzkých skupin osob ve věcech pracovních vztahů a sociálního zabezpečení.

28. Zákon o Sbírce zákonů v § 6 stanoví, že právní akty vyjmenované v § 2 a 3 vstupují v platnost dnem jejich uveřejnění ve Sbírce zákonů a jsou proveditelné patnáctého dne po jejich uveřejnění, pokud není den jejich vstupu v platnost stanoven později.

29. Ustanovení § 8 odst. 1 písm. b) zákona o Sbírce zákonů stanoví, že opatření ústředních správních nebo jiných orgánů mohou být buď uveřejněna v plném znění ve Sbírce zákonů, nebo v ní pouze oznámena, pokud to zákon vyžaduje. Podle § 8 odst. 2 takovéto opatření nebo vnitřní směrnice se nesmějí nazývat „vyhlášky“ nebo „výnosy“.

JEDNÁNÍ PŘED KOMISÍ

30. Stěžovatelská společnost se obrátila na Evropskou komisi pro lidská práva dne 22. listopadu 1994. Stěžovala si na vyměření dodatečné daně vycházející ze správních ustanovení, která nikdy nebyla zveřejněna ani oznámena ve Sbírce zákonů. Stěžovala si na porušení článku 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě.

31. Komise prohlásila stížnost (č. 26449/95) za přípustnou dne 14. října 1996. Ve své zprávě ze dne 15. dubna 1998 (podle bývalého článku 31) dospěla poměrem hlasů 27:2 k názoru, že nedošlo k porušení článku 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě.

KONEČNÝ NÁVRH VLÁDY PŘEDLOŽENÝ SOUDU

32. Ve svém stanovisku Vláda požádala Soud, aby vyhlásil, že nedošlo k porušení článku 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě.

33. Stanovisko stěžovatelské společnosti se omezilo na otázky spravedlivého zadostiučinění.

PRÁVNÍ ZJIŠTĚNÍ

I. Předběžné námítky Vlády

34. Při veřejném zasedání Vláda tvrdila, že stěžovatelská společnost nemá postavení „obětí“ ve smyslu článku 34 Úmluvy a že žádost je proto třeba zamítnout *ratione personae*. Vláda uvedla, že rozhodnutí Finančního úřadu v Praze 5 ze dne 22. dubna 1993, kterým byla firmě Š. SW vyměřena dodatečná důchodová daň ve výši 385 600 Kč včetně penále ve výši 37 200 Kč, se netýkalo stěžovatelské společnosti. Vláda také vyjádřila pochybnosti, zda zástupce stěžovatelské společnosti při veřejném zasedání dne 15. června 1999 je oprávněn ji zastupovat podle českého práva, vzhledem ke konkursnímu řízení, zahájenému Krajským obchodním soudem v Praze dne 16. března 1998. Vláda uvedla, že stěžovatelskou společnost může zastupovat jen správce konkursní podstaty, pokud ovšem stěžovatelská společnost nepředložila plnou moc vydanou správcem.

35. Stěžovatelská společnost oponovala argumentům Vlády.

36. Soud konstatuje, že námitka Vlády, že stěžovatelskou společnost nelze pokládat za „obětí“ ve smyslu článku 34 Úmluvy, nebyla vznesena v době určené k jejímu uplatnění, když se Komise zabývala přípustností stížnosti. Námitku tedy nelze uplatnit (viz mezi jiným např. rozsudek ve věci *Zana v. Turecko* ze dne 25. listopadu 1997, Reports of Judgements and Decisions 1997–VII, s. 2546, § 44, a rozsudek ve věci *Nikolová v. Bulharsko*⁹ ze dne 25. března 1999, § 44, který bude zveřejněn v úředních zprávách Soudu).

37. Co se týče druhé námítky Vlády, Soud je toho názoru, že okolnost, že proti stěžovatelské společnosti bylo dne 16. března 1998 v České republice zahájeno konkursní řízení, nemůže ovlivnit její postavení „obětí“ ve věci stížnosti, kterou podala Komisi dne 22. listopadu 1994.

II. Údajné porušení článku 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě

38. Stěžovatelská společnost si stěžovala, že dodatečné vyměření důchodové daně a penále národními orgány porušilo její právo podle článku 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě, který stanoví:

⁹Viz Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Strabourgu – přílohový sešit XIX/99. Rozsudek Evropského soudu o stížnosti č. 31195/96, str. 24.

„Každá fyzická nebo právnická osoba má právo pokojně užívat svého vlastnictví. Nikdo nesmí být zbaven svého vlastnictví kromě případů veřejného zájmu a za podmínek stanovených zákonem a obecnými zásadami mezinárodního práva.

Předchozí ustanovení však nijak nenarušují právo státu přijímat zákony, které pokládá za nutné k regulaci užívání vlastnictví v souladu s obecným zájmem nebo k zajištění placení daní nebo jiných poplatků nebo pokut.“

A. Zda došlo k zásahu do práva

39. Strany nejsou v rozporu v tom, že vyměření dodatečně důchodové daně a penále stěžovatelské společnosti daňovými orgány představovalo zásah veřejného orgánu do stěžovatelova práva užívat svého vlastnictví ve smyslu článku I Protokolu č. 1 k Úmluvě.

B. Zda byl zásah zákonný

40. V daném případě připadá v úvahu pouze otázka zákonnosti zásahu do práv stěžovatelské společnosti podle druhého odstavce článku I Protokolu č. 1 k Úmluvě.

41. Soud konstatuje, že zdaňování, jako zásah do práv zaručených článkem I Protokolu č. 1, je ospravedlněno druhým odstavcem článku 1. Tato ustanovení výslovně opravňuje smluvní státy k přijímání zákonů, které pokládají za nutné k zajištění placení daní (viz rozsudek ve věci *Gasus Dossier und Fördertechnik GmbH v. Nizozemí*³³ ze dne 23. února 1995, Série A, č. 306–B, s. 48, § 59).

42. Stěžovatelská společnost uváděla, že v roce 1991 vedla jednoduché účetnictví a v roce 1992 podvojně účetnictví v souladu s § 25 zákona o soukromém podnikání občanů. Zdůraznila, že ustanovení tohoto paragrafu nepožadují zvýšení daňové základny důchodové daně při přechodu z jednoduchého na podvojně účetnictví. Tuto povinnost zavedl teprve Postup přechodu, který nenabyl status obecně závazného právního předpisu ve smyslu zákona o Sbírce zákonů.

43. Stěžovatelská společnost kritizovala tvrzení národních orgánů, že Zásady byly vydány Ministerstvem financí k objasnění povinností vyplývajících z § 25 zákona o soukromém podnikání občanů, že Postup přechodu pouze doplnil Zásady a že zákon o soukromém podnikání občanů nevyžadoval uveřejnění ani Zásad, ani Postupu přechodu ve Sbírce zákonů. Polemizovala také s argumentem Vlády předloženým Komisi, že Zásady i Postup přechodu svým uveřejněním ve Finančním zpravodají byly dostupné v prodejnách SEVT, a. s. (Státního evidenčního vydavatelství tiskopisů, a. s.), které je vydavatelem úředních dokumentů i Sbírky zákonů. Podle stěžovatele skutečnost, že opatření ministerstva se stalo právně závazným v důsledku jeho distribuce SEVTem nebo prohlášením státního orgánu, že doplňuje jiné opatření ministerstva, by platilo pouze pro příslušné ministerstvo. Co do možnosti veřejnosti získat informace o nových právně závazných opatřeních ministerstva přímo na ministerstvu, stěžovatelská společnost argumentuje, že to je nepřijatelné: informace o povinnostech ukládaných státem musejí být k dispozici veřejnosti okamžitě a z úředního zdroje bez zprostředkujících zásahů státních orgánů nebo specialistů, jako jsou právní nebo daňoví poradci.

44. Stěžovatelská společnost tvrdila, že Zásady ani Postup přechodu, uveřejněné ve Finančním zpravodají, neměly charakter obecně závazných právních předpisů, protože nebyly uveřejněny ve Sbírce zákonů: nebyly označeny jako zákon, nařízení vlády, vyhláška ani výnos, jak stanoví § 2 a 3 zákona o Sbírce zákonů; nikdy nevstoupily v platnost ani v účinnost a nebyly dostupné prostřednictvím Sbírky zákonů v každé obci.

³³ Viz Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Strasbourgu – přílohový sešit XII/97, Rozsudek Evropského soudu o stížnosti č. 15375/89, str. 30.

45. Stěžovatelská společnost tvrdila, že skutečnost, že Finanční zpravodaj, pouhý informační nástroj Ministerstva financí, na rozdíl od Sbírký zákonů, která je zákonem stanoveným oficiálním zdrojem obecně závazných právních předpisů, je dostupný v prodejních SEVT, a. s., neuspokojuje požadavek veřejnosti ve smyslu zákona o Sbírcce zákonů. Dále uvedla, že v současnosti je distribuce Sbírký zákonů a Finančního zpravodaje v rukou různých společností.

46. Stěžovatelská společnost také upozornila, že podle návrhu Ministerstva financí má být povinnost zvýšit daňový základ důchodové daně o hodnotu zásob při přechodu z jednoduchého na podvojně účetnictví zahrnuta do novely zákona o důchodové dani, který by měl vstoupit v platnost dne 1. ledna 2000.

47. Stěžovatelská společnost konečně poznamenala, že Zásady používala ve své evidenci financí, aktiv, dluhů a závazků ke splnění požadavků zákona o soukromém podnikání občanů. Závěrem dodala, že jednání státu může být v souladu s Úmluvou pouze tam, kde „právo“ zajišťující placení daní vyhovuje formálním a publikačním požadavkům stanoveným v jeho ústavním pořádku.

48. Vláda uvedla, že po dlouhé době centrálně plánovaného hospodářství se soukromé podnikání občanů stalo novým jevem, který si vyžádal rychlé přizpůsobení účetních a daňových pravidel. Zákon o soukromém podnikání občanů byl prvním zákonem umožňujícím soukromé podnikání občanů. Tento zákon v § 25 ukládal podnikatelům, aby používali jednoduché nebo podvojně účetnictví v souladu s předepsanými účetními zásadami. Správně vedené účetnictví je klíčovým předpokladem přesného daňového přiznání. Účetní zásady vydalo Ministerstvo financí, které bylo zmocněno k regulaci oblasti účetnictví podle § 14 zákona o sociálně ekonomických informacích (č. 21/1971 Sb.), ve znění pozdějších předpisů.

49. Vláda dále uvedla, že zákon o Sbírcce zákonů neuložil Ministerstvu financí zveřejnění účetních zásad ve Sbírcce zákonů. Zákon požaduje uveřejňování opatření ústředních orgánů státní správy, pokud tak stanoví příslušný zákon, což se tohoto případu netýká. Účetní zásady byly proto uveřejněny ve Finančním zpravodaji. Vláda připomněla, že Finanční zpravodaj byl založen za účelem informování veřejnosti o opatřeních Ministerstva financí. V tomto případě byl jediným obecně známým zdrojem podrobných informací o účetních metodách a byl dostupný podnikatelům stejně jako Sbírký zákonů. Vláda zdůraznila, že podnikatelské subjekty jako Š. SW, které nepopřely dostupnost ani jasnost zásad uveřejněných ve Finančním zpravodaji, Finanční zpravodaj soustavně využívaly.

50. Vláda uvedla, že Zásady přechodu z jednoduchého na podvojně účetnictví byly uveřejněny ve Finančním zpravodaji č. 6/7 v květnu 1991 ve formě Postupu přechodu. Když firma Š. SW přešla na podvojně účetnictví, byl Postup přechodu obecně znám mezi podnikateli již přes šest měsíců. Firma zřejmě sledovala Finanční zpravodaj, protože vedla své účetnictví podle Zásad a změnila své účetnictví z jednoduchého na podvojně ke dni 1. ledna 1992 a ne ke dni svého zápisu do obchodního rejstříku v květnu 1991. Musela tedy Postup přechodu znát.

51. Vláda dodala, že od podniků se očekává, že se budou zajímat o daňovou a účetní legislativu. Většina si najala experty, kteří jim vedou účetnictví a vypracovávají daňová přiznání, vzhledem k tomu, že účetní zásady byly formulovány pro odborníky a bylo žádoucí svěřit jejich aplikaci a rozvoj těmto odborníkům.

52. Vláda závěrem konstatovala, že zásah do vlastnictví stěžovatelské společnosti, vycházející ze zákona o důchodové dani, zákona o správě daní a zákona o soukromém podnikání občanů, který ukládá podnikům vést účetnictví v souladu s účetními zásadami, byl zákonný ve smyslu druhého odstavce článku I Protokolu č. I k Úmluvě. I když zákon neukládal uveřejnění zásad obsažených v Postupu přechodu, nelze říci, že by nebyly závazné: povinnost vést účetnictví v souladu s předepsanými účetními zásadami byla uložena zákonem a Zásady i Postup přechodu byly vydány za tímto účelem.

53. Jak Komise, tak i Soud pokládá za hlavní otázku publicitu zásad upravujících výpočet důchodové daně, na nichž závisí i výška důchodové daně.

54. Soud se domnívá, že článek I Protokolu č. I používá pojmu „zákony“ ve stejném smyslu jako jinde v Úmluvě: pojem tedy zahrnuje zákony i soudcovské právo (precedenty). Implikuje kvalitativní požadavky, zejména dostupnost a předvídatelnost (viz např. rozsudek ve věci *Cantoni v. Francie*⁴¹ ze dne 15. listopadu 1996, Reports 1996-V, s. 1627, § 29, s odkazem na rozsudek ve věci *S. W. a C. R. v. Spojené království* ze dne 22. listopadu 1995, Série A, č. 335-B a č. 335-C, s. 41 – 42, § 35, resp. s. 68 – 69, § 33).

55. Soud konstatuje, že v dotčené době upravoval zdanění soukromých podnikatelů zákon o důchodové dani (č. 157/1989 Sb.), ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon a jeho novely byly uveřejněny ve Sbírce zákonů.

56. Soud konstatuje, že povinnost podniků vést účetnictví v souladu s předepsanými účetními zásadami byla stanovena § 25 zákona o soukromém podnikání občanů. I když tento paragraf neuváděl ani orgán oprávněný vydat účetní zásady, ani právní formu, v níž by měly být vydány. Soud přijímá argumentaci Vlády, že Ministerstvo financí mělo obecně pověřené regulovat účetnictví podle § 14 zákona o sociálně-ekonomických informacích, ve znění pozdějších předpisů. Na základě tohoto obecného pověření a k objasnění povinností vyplývajících z § 25 zákona o soukromém podnikání občanů Ministerstvo financí vydalo Zásady definující dvě možné formy vedení účetnictví a Postup přechodu, který stanovil mimo jiné povinnost podniků zvýšit svou základnu důchodové daně při přechodu z jednoduchého na podvojně účetnictví. Soud dodává, že i když zvýšení daňové základny jako takové spadá do kategorie otázek upravených daňovým zákonodárstvím, je to v podstatě účetní operace, jejíž úprava byla plně v kompetenci Ministerstva financí.

57. Soud dále konstatuje, že, i když byly určeny veřejnosti, ani Zásady ani Postup přechodu nebyly uveřejněny v plném znění ani oznámeny ve Sbírce zákonů formou vyhlášky nebo výnosu. Nemohly proto představovat všeobecně závazné právní předpisy ve smyslu zákona o Sbírce zákonů. Soud však připomíná, že termín „zákon“ musí být interpretován ve svém věcném smyslu a ne ve smyslu formálním (viz rozsudek ve věci *Kruslin a Huvig v. Francie* ze dne 24. dubna 1990, Série A, č. 176-A a č. 176-B, s. 21, § 29, resp. s. 53, § 28). Soud dále připomíná, že Úmluva neobsahuje žádné specifické požadavky na stupeň publicity jednotlivých předpisů. Kromě toho není úkolem Soudu vyjadřovat se k vhodnosti metod zvolených legislativou smluvního státu ani rozhodovat, zda způsob zveřejnění daňových a účetních zásad je kompatibilní s českým právem. Jeho úkol je omezen na stanovení, jsou-li metody použité smluvním státem v souladu s Úmluvou.

58. Soud připomíná, že podle tvrzení vlády byl Finanční zpravodaj založen za účelem informování veřejnosti o opatřeních Ministerstva financí. Je určen pro veřejnost a v dotčeném období byl distribuován, jako Sbirka zákonů, předplatitelům a v prodejnách SEVT, a. s. Finanční zpravodaje č. 5 a č. 6/7 měly tedy stejnou publicitu jako Sbirka zákonů. Zákon o Sbírce zákonů nevyžaduje zveřejňování takovýchto předpisů v samotné Sbírce zákonů a také ve zvláštním zákonu (§ 25 zákona o soukromém podnikání občanů) o tom není nic uvedeno.

59. Soud dále připomíná, že v roce 1991 firma Š. SW, předchůdce stěžovatelské společnosti, využívala účetní zásady uvedené v Zásadách, které byly uveřejněny ve Finančním zpravodaji č. 5. Soud proto soudí, že i kdyby Zásady a Postup přechodu uveřejněné ve Finančním zpravodaji nebyly pro fyzické a právnické osoby všeobecně závaznými právními předpisy ve smyslu tehdy platných národních zákonů, firma Š. SW přijala Fi-

⁴¹Viz Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Strasbourgu – přílohou sešit XIII/98, Rozsudek Evropského soudu o stížnosti č. 17862/91, str. 20.

nanční zpravodaj jako oficiální veřejný zdroj závazných předpisů a dodržovala jej při vedení svých účtů „v souladu s účetními zásadami“ podle § 25 zákona o soukromém podnikání občanů. Soud se tedy domnívá, že firma Š. SW při přechodu z jednoduchého na podvojně účetnictví si byla vědoma způsobu, kterým Ministerstvo financí zveřejnilo účetní zásady, a mohla si tedy snadno opatřit informace o jakýchkoliv přechodných opatřeních, v případě nutnosti se poradit s odborníky (viz mutatis mutandis, výše uvedený rozsudek ve věci Cantoni v. Francie ze dne 15. listopadu 1996, Reports 1996–V, s. 1629, § 35). Dokonce nikdo ani netvrdil, že by snad firma Š. SW nebo stěžovatelská společnost neznaly předpisy uveřejněné v příslušných částkách Finančního zpravodaje. Vezme-li se kromě toho v úvahu, že stěžovatelská společnost jako právnická osoba – na rozdíl od individuálního daňového poplatníka – se mohla a měla poradit s kompetentními odborníky, bylo uveřejnění Zásad i Postupu přechodu ve Finančním zpravodaji dostačující.

60. Soud konstatuje, že Postup přechodu byl dostatečně dostupný a předvídatelný, a dospěl k závěru, že zásah, který je předmětem stížnosti, byl dostatečně právně zdůvodněn českým právem, takže splňuje druhý odstavec článku 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě.

61. Soud tedy konstatuje, že nedošlo k porušení článku 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ

1. Zamítá předběžné námítky Vlády.

2. Konstatuje, že nedošlo k porušení článku 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě.

Vyhotoveno v anglickém jazyce a podle článku 77 odst. 2 a 3 Jednacího řádu Soudu odesláno jako ověřená kopie dne 9. listopadu 1999.

S. DOLLÉOVÁ
tajemnice

J. – P. COSTA
předseda

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
TŘETÍ SEKCE
3. března 2000
VĚC K. A DALŠÍ
(Rozsudek ve věci K. a další versus Česká republika)

Evropský soud pro lidská práva (Třetí sekce) zasedající jako Senát ve složení Sir Nicolas Bratza, předseda J. – P. Costa, L. Loucaides, F. Tulkensová, W. Fuhrmann, K. Jungwiert, K. Traja, soudci, a S. Dolléová, tajemnice sekce, po neveřejném zasedání dne 1. února 2000 vynesl následující rozsudek, který byl přijat výše uvedeného dne:

POSTUP

1. Případ byl vyvolán stížností (č. 35376/97) na Českou republiku podanou u Evropské komise pro lidská práva (dále jen „Komise“) podle bývalého článku 25 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) sedmi českými občany (dále jen „stěžovatelé“) dne 17. března 1997.

První stěžovatel pan R. K., nar. 1957, bytem v Prostějově, Česká republika.

Druhý stěžovatel paní M. H., nar. 1922, bytem v Praze, Česká republika.

Třetí stěžovatel paní J. B., nar. 1923, bytem v Praze, Česká republika.

Čtvrtý stěžovatel paní E. O., nar. 1931, bytem v Praze, Česká republika.

Pátý stěžovatel paní D. R., nar. 1932, bytem v Praze, Česká republika.

Šestý stěžovatel paní E. K., nar. 1935, bytem v Praze, Česká republika.

Sedmý stěžovatel paní M. K., nar. 1967, bytem ve Speyeru, Německo.

Stěžovatele zastupuje pan A. Pejchal, advokát v Praze, vládu České republiky (dále jen „Vláda“) zastupuje její zmocněnec, pan E. Slavík, Ministerstvo spravedlnosti.

2. Stížnost se týkala restitučního řízení, na jehož konci Ústavní soud ČR rozhodl nálezem založeným zejména na dokumentech, se kterými nebyly strany seznámeny. Stěžovatelé namítali porušení článku 6 § 1 Úmluvy.

3. Dne 4. března 1998 se Komise (Druhá komora) rozhodla oznámit stížnost Vládě a vyzvala ji k vyjádření o její přípustnosti a odůvodněnosti. Vláda předložila své stanovisko dne 13. května 1998; stěžovatelé na ně reagovali dne 22. června 1998.

4. V souladu s článkem 5 § 2 Protokolu č. 11 k Úmluvě, který vstoupil v platnost dne 1. listopadu 1998, byla stížnost posuzována Soudem.

V souladu s ustanovením 52 § 1 Jednacího řádu Soudu předseda Soudu L. Wildhaber přidělil případ Třetí sekci. Členy senátu ustanoveného v rámci této sekce jsou ex officio K. Jungwiert, soudce zvolený za Českou republiku (článek 27 § 2 Úmluvy a ustanovení 26 § 1 písm. a/ Jednacího řádu Soudu) a Sir Nicolas Bratza, předseda sekce (ustanovení 26 § 1 písm. a/ Jednacího řádu Soudu). Dalšími členy jmenovanými předsedou sekce jsou J. – P. Costa, L. Loucaides, F. Tulkensová, W. Fuhrmann a K. Traja (ustanovení 26 § 1 písm. b/ Jednacího řádu Soudu).

5. Dne 27. dubna 1999 Senát prohlásil stížnost za přípustnou.

6. Dne 22. června 1999 předložili stěžovatelé své požadavky na spravedlivé zadostiučinění podle článku 41 Úmluvy. Dne 27. června 1999 se k těmto požadavkům vyjádřila Vláda.

7. Dne 14. prosince 1999 Senát rozhodl, že k projednání merita věci nebude svoláváno ústní jednání.

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

I. Okolností případu

8. Stěžovatelé jsou dědici firmy „František Otta, továrna na mýdlo a jedlé tuky“ v Rakovníku (dále jen „firma“), která patřila členům jejich rodiny až do znárodnění bývalým komunistickým režimem.

9. Podle § 1 odst. 1 bod 5 Dekretu prezidenta republiky č. 101/1945 Sb. (dále jen „Dekret“), který vstoupil v platnost dne 27. října 1945, byly od tohoto data znárodněny podniky na výrobu jedlých tuků s více než 150 zaměstnanci. Tehdejší ministr výživy byl zmocněn vyhlásit na základě § 1 odst. 4 Dekretu, které podniky byly znárodněny, jak bylo zaznamenáno v Úředním listu. Dne 2. června 1948 byl ve Sbírce zákonů a nařízení uveřejněn zákon č. 115/1948 Sb., doplňující zmíněný Dekret. Podle tohoto zákona všechny podniky znárodněné před 22. únorem 1948 na základě § 1 odst. 4 Dekretu byly považovány za znárodněné od 27. října 1945. Zákon nestanovil počet zaměstnanců znárodněných podniků.

10. Vyhláškou č. 26 ze dne 9. ledna 1946, uveřejněnou v Úředním listu, tehdejší ministr výživy prohlásil firmu za znárodněnou. Znárodnovací řízení bylo zavrženo výměrem tehdejšího ministra výživy ze dne 11. ledna 1949, který vymezil konečný rozsah znárodnění. Výměr se opíral o ustanovení § 1 odst. 1 bod 6 zákona č. 115/1948 Sb.

11. Dne 25. března 1991 byla firma transformována na akciovou společnost Rakona se stoprocentní majetkovou účastí státu. Dne 19. června 1991 zahraniční společnost Procter & Gamble uzavřela kupní smlouvu s Fondem národního majetku a dne 22. července 1991 vláda České republiky schválila privatizační projekt na prodej firmy této společnosti.

12. V listopadu 1991 stěžovatelé na základě zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích (dále jen „restituční zákon“), a zákona č. 92/1991 Sb., o převodu majetku státu na jiné osoby (dále jen „privatizační zákon“), podali žalobu na Ministerstvo pro správu národního majetku a jeho privatizaci. Uvedli, že jsou českými občany a dědici původních majitelů firmy, a proto osobami oprávněnými k restituci podle § 3 odst. 4 písm. c) restitučního zákona. Uváděli také, že firma byla znárodněna způsobem porušujícím obecně uznávaná lidská práva a svobody ve smyslu § 2 odst. 3 zákona. Dále uváděli, že Dekret byl na firmu jejich rodiny chybně aplikován, protože podmínky znárodnění uvedené v Dekretu, zejména podmínka, že podnik musí mít více než 150 zaměstnanců, nebyly splněny. Stěžovatelé argumentovali, že firma v důsledku toho byla znárodněna až podle zákona č. 115/1948 Sb., tedy po 25. únoru 1948, tj. po rozhodném datu pro restituce podle restitučního zákona.

13. Dne 29. června 1993 Obvodní soud pro Prahu 1 žalobu stěžovatelů zamítl. Byl toho názoru, že vlastnické právo k majetku stěžovatelů přešlo na stát vyhláškou ze dne 9. ledna 1946, tj. před rozhodujícím datem 25. února 1948 uvedeným v restitučním zákoně. Proto se tento zákon ani privatizační zákon nevztahují na případ stěžovatelů. Soud konstatoval, že výměr ministra výživy ze dne 11. ledna 1949 měl pouze deklaratorní charakter. Konstatoval, že skutečnost, že Dekret byl aplikován na majetek stěžovatelů contra legem, jelikož firma měla méně než 150 zaměstnanců, nemohla ovlivnit jeho rozhodnutí co do rozhodného data znárodnění. V tomto ohledu soud vzal v úvahu určité písemné důkazy, zejména prohlášení bývalých majitelů firmy na výzvu tehdejšího Ministerstva výživy ze dne 24. listopadu 1945, že průměrný počet zaměstnanců mezi 1. lednem 1938 a 1. lednem 1940 činil 117,3, a vyslechl manžela čtvrté stěžovatelky (který zemřel před ukončením restitučního řízení dne 7. září 1995). Ten uvedl mimo jiné, že Závodní rada vypočetla chybně počet zaměstnanců na základě mylného stanovení poměru administrativních zaměstnanců k dělníkům: podle výpočtu Závodní rady podniku tak na jednoho dělníka připadalo 1,8 administrativních pracovníků.

14. Stěžovatelé se odvolali k Městskému soudu v Praze. Dne 24. listopadu 1993 Městský soud jejich odvolání zamítl s tím, že firma byla znárodněna podle Dekretu v den, kdy nabyl účinností, tj. 27. října 1945. Dne 28. července 1995 Vrchní soud, projedávající věc na základě dovolání stěžovatelů, toto rozhodnutí potvrdil.

15. Dne 22. října 1995 stěžovatelé podali ústavní stížnost. Uvedli, že došlo k porušení článku 11 odst. 1 a článku 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, a zpochybnili právní názor obecných soudů.

16. Dne 2. října 1996 Ústavní soud po veřejném ústním jednání stížnost zamítl, neboť neshledal žádné porušení práv stěžovatelů. Ústavní soud připomněl, že podle jeho vlastní judikatury znárodnění nastává ex lege, s odvoláním na příslušný znárodnovací Dekret prezidenta republiky, za splnění tam uvedených podmínek. Považující otázku počtu zaměstnanců firmy v době znárodnění za stěžejní, rozhodl se doplnit dokazování a vyžádal si další archívní materiály od Státního okresního archívu v Rakovníku, Státního oblastního archívu v Praze, Státního ústředního archívu v Praze, Ministerstva práce a sociálních věcí a Ministerstva financí.

Dokumenty předložené Ústavnímu soudu obsahovaly zejména informace o počtech zaměstnanců firmy v letech 1936 až 1940 v různých kategoriích výroby.

Listinné důkazy zahrnovaly i dopis ze dne 24. listopadu 1945 z tehdejšího Ministerstva výživy, adresovaný bývalým majitelům firmy a její Závodní radě, žádající je mezi jiným o specifikaci počtu pracovníků zaměstnaných v jednotlivých sekcích firmy. V odpovědi na tento dopis bývalí majitelé firmy uvedli, že průměrný počet zaměstnanců ve výrobě jedlých tuků v letech 1938 – 1940 činil 117,3. Závodní rada a národní správa informovaly tehdejší Ministerstvo výživy, že průměrný počet zaměstnanců byl 217,7 a svým dopisem ze dne 8. prosince 1945 specifikovali, že průměrný počet zaměstnanců v letech 1938 - 1940 byl 204,3.

17. Ústavní soud ve svém nálezu, opírajícím se zejména o tyto dokumenty, které nebyly účastníkům řízení během ústního jednání předloženy, konstatoval, na rozdíl od názoru nižších soudů, že znárodnění bylo provedeno v souladu s podmínkami stanovenými Dekretem, tj. před 25. únorem 1948. Stěžovatelé proto neměli nárok na vydání firmy podle restitučního zákona.

II. Příslušené domácí právo

A. Zákon č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, ze dne 23. března 1991 („restituční zákon“)

18. V preambuli restitučního zákona Federální shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky vyjádřilo svůj záměr napravit důsledky určitých majetkových a dalších křivd, k nimž došlo v letech 1948 – 1989.

19. Ustanovení § 1 odst. 1 zákona stanoví, že účelem zákona je náprava důsledků některých majetkových a jiných křivd způsobených akty v rámci občanského a pracovního práva nebo správními akty neslučitelnými se zásadami demokratické společnosti respektující práva občanů zakotvená v Chartě Organizace spojených národů a ve Všeobecné deklaraci lidských práv.

20. Podle § 2 odst. 1 písm. c) a odst. 3 zákona tato náprava pozůstává ve vydání majetku, byla-li křivda spáchaná aktem porušujícím obecně uznávaná lidská práva a svobody, tj. aktem v rozporu se zásadami uvedenými v § 1 odst. 1 zákona. Byla-li oprávněná osoba ztravena v rozhodném období svých majetkových práv podle znárodnovacích předpisů přijatých v letech 1945 – 1949 bez příslušné náhrady, má podle tohoto zákona nárok, který lze uplatnit podle privatizačního zákona.

21. Ustanovení § 3 odst. 1 zákona stanoví, že oprávněnou osobou je fyzická osoba, jejíž věc přešla do vlastnictví státu za okolností uvedených v § 6 zákona, pokud je státním občanem České republiky. Podle § 3 odst. 4 písm. c) pokud osoba, jejíž majetek byl převeden na stát v případech uvedených v § 6, zemřela před uplynutím lhůty uvedené v § 5 odst. 2, oprávněnými osobami jsou její manžel nebo manželka a děti nebo, v případě jejich úmrtí, jejich děti, za předpokladu, že jsou státními občany.

B. Listina základních práv a svobod

22. Článek 11 odst. 1 Listiny stanoví mimo jiné, že každý má právo vlastnit majetek. Majetková práva všech vlastníků jsou si před zákonem rovna a mají stejnou právní ochranu.

23. Podle článků 36 odst. 1 se každý může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.

C. Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu

24. Podle § 48 tohoto zákona Ústavní soud provádí důkazy potřebné ke zjištění skutkového stavu. Rozhoduje, které z navrhovaných důkazů je třeba provést a může provést i jiné důkazy, než jsou navrhovány. Provedením určitého důkazu mimo ústní jednání může pověřit jednotlivého soudce a může též o provedení určitého důkazu požádat jiný soud. Všechny soudy, orgány veřejné správy a jiné státní orgány poskytují Ústavnímu soudu na jeho žádost pomoc při opatřování podkladů pro jeho rozhodování. O každém důkazu provedeném mimo ústní jednání se sepíše zápis, který podepíše soudce, zapisovatel a ostatní zúčastněné osoby. Výsledky takto prováděného dokazování je třeba při ústním jednání vždy sdělit.

25. Ustanovení § 63 stanoví, že pro řízení před Ústavním soudem se přiměřeně použijí ustanovení občanského soudního řádu a předpisy vydané k jeho provedení, pokud zákon o Ústavním soudu nestanoví jinak.

26. Podle § 81 Ústavní soud není vázán skutkovým zjištěním učiněným v předchozích řízeních.

D. Občanský soudní řád (zákon č. 99/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů)

27. Podle § 121 není třeba dokazovat skutečnosti obecně známé nebo známé soudu z jeho činnosti, jakož i právní předpisy uveřejněné nebo oznámené ve Sbírce zákonů České republiky.

28. Podle § 129 se důkaz listinou provede tak, že ji nebo její část při jednání předseda senátu přečte nebo sdělí její obsah. Předseda senátu může uložit tomu, kdo má listinu potřebnou k důkazu, aby ji předložil, nebo ji opatřil sám od jiného soudu, orgánu nebo právnické osoby.

PRÁVNÍ ZJIŠTĚNÍ

I. K článku 6 § 1 Úmluvy

29. Stěžovatelé poukazují na to, že jim bylo upřeno právo na spravedlivý proces před Ústavním soudem, protože Ústavní soud opřel své rozhodnutí především o listiny, které nebyly vzaty v úvahu při ústním jednání a které nebyly účastníkům řízení ukázány nebo předloženy k projednání. Podle stěžovatelů tedy došlo k porušení článku 6 § 1 Úmluvy, jehož relevantní část zní:

„Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě ... projednána soudem který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích ...“

30. Stěžovatelé uvedli, že během ústního jednání Ústavní soud nebral v úvahu žádné nové listinné důkazy. Shrnul pouze rozhodnutí obecných soudů a důkazy, které tyto soudy vzaly v úvahu, zejména důkazy provedené před Obvodním soudem pro Prahu 1, na jejichž základě tento soud rozhodl, že ke znárodnění došlo v rozporu s Dekretem č. 101/1945 Sb. V řízení před Obvodním soudem pro Prahu 1 stěžovatelé uplatnili námitky týkající se počtu zaměstnanců firmy, vypočítaného na žádost tehdejšího Ministerstva výživy ze dne 24. listopadu 1945 bývalými majiteli firmy podle tehdy platných předpisů. Zjistili, že ve výrobě jedlých tuků, která byla jediným druhem výroby, jehož se Dekret týkal, firma zaměstnávala v letech 1938 – 1940 průměrně 117,3 osoby. Ve stej-

nou dobu tehdejší Ministerstvo výživy obdrželo informace od Závodní rady, která dospěla k závěru, že průměrný počet zaměstnanců ve sledovaném období byl 204,3.

31. Stěžovatelé také uvedli, že po ukončení ústního jednání Ústavní soud vynesl nálezný opírající se především o listiny získané od pěti institucí, které při tomto jednání nebyly předloženy a k nimž se stěžovatelé nemohli vyjádřit.

32. Vláda uvedla, že Ústavní soud je oprávněn vyžádat si listinné důkazy, které pokládá za relevantní pro své rozhodování, a že příslušné úřady byly požádány o pomoc při obstarávání těchto důkazů. Je na Ústavním soudu, které důkazy si vybere jako základ pro své rozhodování.

33. Vláda dále uvedla, že při ústním jednání Ústavní soud přečetl zprávu tehdejšího Ministerstva výživy uvádějící podmínky znárodnění firmy. Zpráva v závěru konstatovala, že podmínky ke znárodnění stanovené Dekretem byly splněny, protože průměrný počet zaměstnanců byl 204, což bylo více než minimum 150 zaměstnanců požadovaných v Dekretu. Stěžovatelé nevznášeli námitky proti tomuto postupu a ani nepodalí žádné návrhy v tomto ohledu. Vláda se odvolala na záznam ústního jednání před Ústavním soudem, z něhož vyplývá, že:

„Předseda senátu udělil slovo soudci-zpravodajovi ... který shrnul obsah ústavní stížnosti. Konstatoval, že není žádný důvod k odmítnutí stížnosti. Shrnu obsah rozhodnutí Vrchního soudu v Praze, Městského soudu v Praze, Obvodního soudu pro Prahu I a Ministerstva pro správu národního majetku a jeho privatizaci.

Soudce-zpravodaj: «Z dokumentů ve spise Obvodního soudu pro Prahu I Ústavní soud ... zjistil, že v roce 1945 byla firma dána do národní správy pro podezření z kolaborace s Němci; národní správa nebyla odvolána ani po vyvrácení tohoto podezření. Z vyjádření stěžovatelů předložených Obvodnímu soudu pro Prahu I vyplývá, že v roce 1945 firma nesplňovala podmínky předepsané Dekretem č. 101/1945 Sb., tj. nedosahovala potřebného počtu 150 zaměstnanců. Ministerstvo výživy však také předložilo výpočty tehdejší Závodní rady firmy, která byla v národní správě, z nichž vyplývá, že počet zaměstnanců byl 204. Podle bývalých majitelů výroby mýdla, parfumerie, glycerínu a krystalové sody a pila a lisovna v Židovicích neměly být znárodněny, neboť nikdy netvořily s výrobou umělých jedlých tuků nerozlučný celek. Zřízení národního podniku Rakovnický tukový závod bylo tedy v rozporu s § 8 odst. 1 písm. c) Dekretu č. 101/1945 Sb., neboť tento Dekret dovoľoval vytvoření národního podniku pouze podle § 1 odst. 1 Dekretu ...»

Zástupce stěžovatelů na dotaz předsedy senátu: «Dodatečné přednesy a doplňující návrhy nemám. Myslím, že vše podstatné bylo obsaženo v naší ústavní stížnosti ...»

34. Vláda doplnila, že podle § 81 zákona o Ústavním soudu není Ústavní soud vázán skutkovým zjištěním učiněným v předchozích řízeních.

A. Aplikovatelnost článku 6 § 1

35. Soud poznamenává, že Vláda zpochybnila aplikovatelnost článku 6 § 1 Úmluvy pouze ve svém vyjádření k nárokům stěžovatelů na spravedlivé zadostiučinění a nevznášela tuto otázku ve svém vyjádření k meritu stížnosti.

36. Soud je toho názoru, že článek 6 § 1 je na daný případ aplikovatelný. Stěžovatelé měli právo požadovat vydání majetku, tedy právo majetkové povahy (viz rozsudek ve věci Editions Périscope v. Francie ze dne 26. března 1992, Série A, č. 234-B, str. 65 – 66, § 39 a 40), a vznikl vážný spor o to, zda skutečně měli na vydání nárok. Navíc, podle judikatury Soudu je článek 6 § 1 Úmluvy aplikovatelný na řízení před ústavními soudy (viz rozsudek ve věci Ruiz-Mateos v. Španělsko ze dne 23. června 1993, Série A, č. 262, str. 18, § 31 – 32; roz-

sudek ve věci *Süssmann v. Německo*⁹⁾ ze dne 16. září 1996, Reports of Judgements and Decisions, 1996–IV, str. 1172, § 43 – 45; rozsudky ve věcech *Pemmel v. Německo* ze dne 1. července 1997, Reports 1997–IV, str. 1109 – 10, § 53 – 57, a *Probstmeier v. Německo* ze dne 1. července 1997, Reports 1997–IV, str. 1135 – 36, § 48 – 53).

37. Článek 6 § 1 je tedy aplikovatelný i pro tento případ.

B. Soulad s článkem 6 § 1

38. Soud je toho názoru, že provedení doplňujících důkazů soudem, tak jako v projednávaném případě Ústavním soudem, samo o sobě není neslučitelné s požadavky spravedlivého procesu. V projednávaném případě vyvolává problém pouze skutečnost, že s důkazy shromážděnými z iniciativy Ústavního soudu od Státního okresního archivu v Rakovníku, Státního oblastního archivu v Praze, Státního ústředního archivu v Praze, Ministerstva práce a sociálních věcí a Ministerstva financí nebyli stěžovatelé seznámeni.

39. Princip rovnosti zbraní, který je jedním z prvků širší koncepce spravedlivého procesu, vyžaduje, aby každé ze stran byla dána přiměřená příležitost předložit svoji záležitost za podmínek, které jí nestaví do podstatné nevýhody vůči protistraně (viz rozsudek ve věci *Ankerl v. Švýcarsko* ze dne 23. října 1996, Reports 1996–V, str. 1567 – 68, § 38, a rozsudek ve věci *Helle v. Finsko* ze dne 19. prosince 1997, Reports 1997–VIII, str. 2928, § 53).

V projednávaném případě inkriminované listinné důkazy nebyly sděleny žádnému z účastníků sporu před Ústavním soudem. Žádné porušení zásady rovnosti zbraní proto nebylo shledáno.

40. Nicméně, koncept spravedlivého procesu zahrnuje také právo na kontradiktorní řízení, podle kterého účastníci musejí mít příležitost nejen předložit každý důkaz nutný k tomu, aby obhájili své nároky, ale také musejí být seznámeni s každým důkazem nebo stanoviskem, jejichž účelem je ovlivnit rozhodování soudu, a musejí mít možnost se k nim vyjádřit (viz rozsudek ve věci *Nideröst–Huber v. Švýcarsko*¹⁰⁾ ze dne 18. února 1997, Reports 1997–I, str. 108, § 24, a rozsudek ve věci *Mantovanelli v. Francie* ze dne 18. března 1997, Reports 1997–II, str. 436, § 33).

41. Soud konstatuje, že písemné důkazy předložené na žádost Ústavního soudu byly zjevně způsobily rozhodnutí Ústavního soudu ovlivnit.

Stěžovatelé uváděli před Ústavním soudem, že znárodnění firmy podle Dekretu č. 101/1945 Sb., který vstoupil v platnost dne 27. října 1945, tj. před 25. únorem 1948, bylo nezákonné, protože firma měla v té době méně než 150 zaměstnanců – počet požadovaný Dekretem, a že firma byla znárodněna až podle zákona č. 115/1948 Sb., tj. v období, které je opravňovalo k restituci. Bylo tudíž nesmírně důležité dát stěžovatelům možnost vyjádřit se k písemným důkazům týkajícím se počtu zaměstnanců, pokud by to chtěli učinit.

42. Ze záznamu ústního jednání před Ústavním soudem nevyplývá, že předmětné písemné důkazy byly přečteny. Soud je však toho názoru, že i kdyby byly takovéto důkazy předloženy a přečteny během ústního jednání, nebylo by tím naplněno právo stěžovatelů na kontradiktorní řízení vzhledem k povaze a důležitosti těchto důkazů. Účastník řízení musí mít možnost seznámit se s důkazy předloženými soudem, jakož i možnost vyjádřit se před soudem k jejich existenci, obsahu a pravosti v přiměřené formě a v přiměřené době, event. písemně a předem.

⁹⁾ Viz Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Strasbourgu – přílohový sešit IX/97, Rozsudek Evropského soudu o stížnosti č. 20024/92, str. 17.

¹⁰⁾ Viz Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Strasbourgu – přílohový sešit X/97, Rozsudek Evropského soudu o stížnosti č. 18990/91, str. 9.

43. Není důležité, že během ústního jednání se Ústavní soud zmínil o výpočtech Závodní rady firmy, podle nichž byl průměrný počet zaměstnanců 204, a že tato informace se také objevila v jednom z dokumentů, které Ústavní soud získal od státních orgánů. Soud je toho názoru, že strany sporu mohou legitimně očekávat, že budou dotázány, zda určitý dokument vyžaduje jejich specifické vyjádření. Zde je v sázce zejména důvěra stěžovatelů v proces ústavní spravedlnosti, vycházející mezi jiným i z předpokladu, že dostanou možnost vyjádřit svá stanoviska ke každému dokumentu ve spise, týkajícím se jejich ústavní stížnosti.

44. Soud je toho názoru, že poskytnout stěžovatelům možnost vyjádřit se ke všem listinným důkazům předloženým Ústavnímu soudu bylo tím potřebnější, že důkazy zopakované Ústavním soudem při ústním jednání byly částí podkladu, podle kterého Obvodní soud pro Prahu I rozhodl, že znárodnění firmy bylo provedeno contra legem. Kromě toho dokumenty neobsahovaly skutečnosti, které by byly všeobecně známy nebo známy Ústavnímu soudu v důsledku výkonu jeho funkce, ani nepředstavovaly obecně závazné právní předpisy uveřejněné nebo oznámené ve Sbírce zákonů, které by podle článku 121 občanského soudního řádu nebylo třeba dokazovat.

45. Soud proto konstatuje, že v projednávaném případě respektování práva na spravedlivé projednání věci, zaručené článkem 6 § 1 Úmluvy, vyžadovalo, aby stěžovatelům byla dána možnost vyjádřit se k listinným důkazům předloženým na žádost Ústavního soudu státními orgány.

46. Došlo tedy k porušení článku 6 § 1 Úmluvy.

II. Aplikace článku 41 Úmluvy

47. Článek 41 Úmluvy zní:

„Jestliže Soud zjistí, že došlo k porušení Úmluvy nebo Protokolů k ní, a jestliže vnitrostátní právo dotčené Vysoké smluvní strany umožňuje pouze částečnou nápravu, přiznává Soud v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

A. Škoda

48. Co do peněžní újmy stěžovatelé požadovali částku 1 851 000 000 Kč jako náhradu tržní hodnoty firmy ke dni 1. července 1991 (datum prodeje firmy státem společností Procter & Gamble) a částku 1 525 000 000 Kč jako náhradu ušlého zisku za období od 1. července 1991 do 30. června 1999.

49. Vláda nespatořovala žádnou příčinnou souvislost mezi částkami požadovanými stěžovateli a údajným porušením článku 6 § 1 Úmluvy při řízení před Ústavním soudem.

50. Soud konstatuje, že částky požadované jako náhrada finanční škody se vztahují k tržní hodnotě firmy ke dni 1. července 1991 a ušlému zisku z období mezi tímto datem a dnem 30. června 1999. Soud tudíž poznamenává, že stěžovatelé ve skutečnosti požadují náhradu za znárodnění, které podle nich bylo nezákonné. To však nebylo předmětem jejich stížnosti k Soudu, který měl pouze zjistit, zda se stěžovatelům dostalo spravedlivého procesu při projednávání jejich záležitosti ve smyslu článku 6 § 1 Úmluvy. Kromě toho Soud nemůže spekulovat o tom, zda výsledek řízení by byl jiný, kdyby nedošlo k porušení Úmluvy, avšak neshledává nerozumným pohlízet na stěžovatele tak, že utrpěli ztrátu reálné příležitosti (viz rozsudek ve věci Colozza v. Itálie ze dne 12. února 1985, Série A, č. 89, str. 17. § 38, a rozsudek ve věci Zielinski a Pradal a Gonzales a spol. v. Francie ze dne 28. října 1999, který bude uveřejněn v úředních zprávách Soudu, § 79). Na základě svého odhadu spravedlivého zadostiučinění podle článku 41 Úmluvy Soud přiznává každému ze stěžovatelů částku 1 350 000 Kč jako souhrnnou náhradu všech škod.

B. Náklady a výlohy

51. Stěžovatelé požadovali částku 12 274 230 Kč jako náhradu nákladů a výloh řízení před vnitrostátními soudy (9 658 755 Kč) a později před orgány Úmluvy (2 615 475 Kč), vypočtenou podle domácích zákonných sazeb. Požadovali také částku 84 000 Kč za vypracování odborného posudku zdůvodňujícího jejich požadavek na spravedlivé zadostiučinění.

52. Soud poznamenává, že podle jeho vlastní judikatury může být náhrada nákladů a výdajů poškozené straně přiznána, pokud je tato strana musela vynaložit při své snaze zabránit nebo napravit porušení Úmluvy, jež by muselo být konstatováno Soudem. Musí být také prokázáno, že náklady byly skutečně a nutně vynaloženy a že byly přiměřené co do své výše (viz mimo jiné rozsudek ve věci *Philis v. Řecko* ze dne 27. srpna 1991, Série A, č. 209, str. 25, § 74 a rozsudek ve věci *Nikolaeva v. Bulharsko*¹ ze dne 25. března 1999, který bude uveřejněn v úředních zprávách Soudu, § 79).

Soud konstatuje, že náklady týkající se řízení před vnitrostátními soudy včetně Ústavního soudu nemohly být vynaloženy za účelem zabránit nebo napravit porušení Úmluvy, které poznamenalo řízení před poslední jmenovaným soudem. Je proto toho názoru, že tuto část požadavku musí zamítnout.

Co se týče nákladů na zastoupení stěžovatelů ve Strasbourgu, Soud připomíná, že není vázán domácími měřítky ani praxí, i když jich může podpůrně použít (viz kromě mnoha jiných rozsudků ve věci *Tolstoy Miloslavsky v. Spojené království* ze dne 13. července 1995, Série A, č. 316, str. 83, § 77 a *Baskaya a Okeoglu v. Turecko* ze dne 8. července 1999, který bude uveřejněn v úředních zprávách Soudu, § 98). Na spravedlivém základě Soud přiznává každému stěžovateli částku 80 000 Kč jako úhradu výloh a výdajů.

C. Úroky z prodlení

53. Podle informací, které má Soud k dispozici, je oficiální úroková míra v České republice v době přijetí tohoto rozsudku 10 % ročně.

Z TĚCHTO DŮVODU SOUD JEDNOMYSLNĚ

1. Konstatuje, že článek 6 § 1 Úmluvy je v daném případě aplikovatelný.

2. Konstatuje, že došlo k porušení článku 6 § 1 Úmluvy.

3. Konstatuje, že

a) žalovaný stát musí zaplatit do tří měsíců od data, kdy rozsudek nabude právní moci, každému ze stěžovatelů částku 1 350 000 Kč (slovy jeden milion třista padesát tisíc korun) za všechny položky škody dohromady a ve stejné lhůtě každému stěžovateli částku 80 000 Kč (slovy osmdesát tisíc korun) jako náhradu nákladů a výdajů,

b) po dobu od vypršení uvedené lhůty až do vyrovnání bude platit jednoduchá úroková míra 10 % ročně.

4. Zamítá ostatní požadavky stěžovatelů na spravedlivé zadostiučinění.

Vyhotoveno v anglickém jazyce a vyhlášeno při veřejném zasedání Soudu v Paláci lidských práv ve Strasbourgu dne 3. března 2000.

S. DOLLÉOVÁ
tajemnice

N. BRATZA
předseda

¹ Viz Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Strasbourgu – přílohový sešit XIX/99. Rozsudek Evropského soudu o stížnosti č. 31195/96, str. 24.

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
TŘETÍ SEKCE
6. června 2000
VĚC Č.

(Rozsudek ve věci Č. versus Česká republika)

Evropský soud pro lidská práva (Třetí sekce), zasedající jako Senát, který tvořili soudci J. – P. Costa, předseda, L. Loucaides, P. Kūris, F. Tulkensová, K. Jungwiert, N. Bratza, H. S. Greveová a dále S. Dolléová, tajemnice sekce, po neveřejném zasedání Senátu, které se konalo dne 31. srpna 1999 a dne 16. května 2000, vynesl následující rozsudek, který byl přijat posledně uvedeného dne:

POSTUP

1. Případu předcházelo podání stížnosti (č. 33644/96) proti České republice předložené českým občanem (dále jen „žadatel“) L. Č. Evropské komisi pro lidská práva (dále jen „Komise“) podle bývalého článku 25 Úmluvy pro ochranu lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) dne 23. listopadu 1995.

2. Žadatele zastupoval advokát působící v Praze K. Fiala. Vládu České republiky (dále jen „Vláda“) zastupoval její zástupce z Ministerstva spravedlnosti E. Slavík.

Stížnost se týkala zadržení žadatele ve vyšetřovací vazbě a trestního řízení, jež bylo proti němu zahájeno.

3. Dne 14. ledna 1998 se Komise rozhodla informovat příslušnou Vládu o stížnosti. Pisemná vyjádření Vlády byla podána dne 20. března 1998. Žadatel se k nim vyjádřil dne 5. května 1998.

4. Podle článku 5 § 2 Protokolu č. 11 Úmluvy byl dne 1. listopadu 1998 případ v souladu s ustanoveními tohoto Protokolu předán k přezkoumání Soudu. Věc byla postoupena Třetí sekci.

5. Dne 31. srpna 1999 Soud prohlásil za přípustnou žadatelovu stížnost v souladu s článkem 5 § 3 Úmluvy s tím, že bylo porušeno jeho právo na soud v přiměřené době nebo na propuštění během soudního řízení. Soud prohlásil za nepřipustný zbytek žádosti, jež se týkal mimo jiné údajně nepřiměřené délky a nespravedlnosti trestního řízení.

6. Stejného dne se Senát rozhodl, že není nutné případ projednávat.

7. Dne 22. prosince 1999, 31. října 1999, 16. února 2000 a 21. března 2000 strany podaly svá vyjádření ke skutkové podstatě a spravedlivému zadostiučinění.

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

I. Zvláštní okolnosti případu

8. V roce 1987 Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“) odsoudil žadatele za loupež a udělil mu trest odnětí svobody na šest a půl roku. Dne 4. dubna 1990 byl žadatel propuštěn a byl mu udělen podmíněný tříletý trest. Počátkem října 1990 bývalé československé úřady vyšetřovaly případ dvou pohřešovaných osob. Dne 16. října 1990 byl v souvislosti s tímto pohřešováním vyslýchán jistý pan B., který uvedl, že on, žadatel a ještě další osoba se rozhodly, že přepadnou osoby v bytě jednoho z nich. Pan B. nevěděl, jakým způsobem ty dvě osoby byly zabity, ale viděl odstraňování jejich těl z bytu, a uvedl, že jejich těla byla odstraněna žadatelem a spolupachatelem.

1. Řízení vedoucí k rozhodnutí Vrchního soudu ze 16. ledna 1995

9. Dne 18. října 1990 vyšetřovatel požádal městského prokurátora v Praze o souhlas se žadatelovým zatčením. Tento souhlas obdržel. Dne 19. října 1990 policejní vyšetřovatel na Praze I obvinil žadatele podle § 9 odst. 2 a § 234 odst. 1 a 3 trestního zákona ze spolupachatelství při loupeži. Dne 22. října 1990 městský soud nařídil žadatelovo zatčení a zadržení. Současně byl jmenován advokát k zastupování žadatele.

10. Dne 12. ledna 1991 byl žadatel zadržen v Itálii, kde v té době pracoval jako číšník. Dne 6. prosince 1991 byl propuštěn. Dne 2. prosince 1992 Kasační soud v Římě potvrdil příkaz k vydání osoby druhému státu (extradici). Dne 6. února 1993 byl žadatel v souladu s příkazem k extradici zatčen a dne 18. února 1993 byl vydán do České republiky.

11. Dne 19. února 1993 soudce městského soudu nařídil žadatelovo umístění do vyšetřovací vazby v souladu s § 67 písm. a) - c) trestního řádu se zpětnou účinností od 6. února 1993. Soud bral v potaz, že žadatel 15. října 1990 opustil zemi, ačkoliv si byl vědom toho, že je policejně hledán. Nevrátil se, ani neinformoval příslušné úřady o svém pobytu v zahraničí. Ilegálně získal cestovní pas a pravděpodobně zamýšlel cestovat do Spojených států. Soud dále zaznamenal, že žadatel je stíhán za loupež spáchanou v době jeho podmíněčného propuštění v souvislosti s trestem za podobný trestný čin. Tato skutečnost důvodně dala vzniknout nebezpečí, že pachatel opětovně spáchá trestný čin. Soud rovněž zjistil, že žadatel může ovlivňovat svědky: během svého pobytu v Itálii zasáhl do vyšetřovacího procesu a radil potenciálním svědkům. Navíc vyšetřovatel žadatele nevyslechl a nebylo tudíž možné vyloučit, že neovlivní i spoluobviněné, kteří nebyli umístěni do vyšetřovací vazby.

12. Žadatel si stěžoval na vyšetřovací vazbu Vrchnímu soudu. Tvrdil zejména, že neexistuje žádný důvod k obavě, že by se skrýval před spravedlností nebo ovlivňoval svědky, že má trvalý pobyt v České republice, kde žije jeho rodina, a že v Itálii pobýval na známé adrese a během projednávání extradice se dostavil k soudu. Rovněž prohlásil, že většina svědků byla vyslechnuta. Dále odmítal argument městského soudu, že jeho předchozí odsouzení opravňovalo obavu, že bude opětovně páchat trestné činy.

13. Dne 29. března 1993 Vrchní soud zamítnul žadatelovu stížnost jakožto neopodstatněnou a zjistil, že jeho zadržení bylo zákonné a oprávněné. Potvrdil tak důvody uvedené městským soudem.

14. Na základě žádosti ze dne 29. března 1993 podané městským státním zástupcem (dále jen „státní zástupce“) Prahy městský soud dne 5. dubna 1993 prodloužil žadatelovo umístění ve vyšetřovací vazbě do 6. června 1993. Soud rozhodl, že držení ve vazbě bylo ve smyslu § 67 písm. a) - c) trestního řádu stále nutné. Zdůraznil, že soud čeká na výsledky odborných posudků, konfrontaci žadatele s jeho spoluobviněnými a dokončení dalších kroků ve vyšetřování.

15. Dne 14. dubna 1993 městský soud rozhodl, že podle § 71 odst. 7 trestního řádu nebude čas strávený ve vazbě během extradice, tj. od 6. do 18. února 1993, započítáván do délky žadatelova umístění ve vyšetřovací vazbě. Žadatelovo umístění ve vyšetřovací vazbě tedy započalo dne 18. února 1993, kdy byl vydán do České republiky.

16. Dne 2. června 1993 městský soud na žádost státního zástupce prodloužil žadatelovo umístění ve vyšetřovací vazbě do 6. června 1993.

17. Dne 2. července 1993 státní zástupce před městským soudem obvinil žadatele z loupeže podle § 234 odst. 1 a 3 trestního zákona. Mimo jiné požadoval, aby městský soud vyslechl 62 svědků a zvažil další důkazy zjištěné v průběhu vyšetřování. Současně požadoval, aby soud v souladu s § 67 písm. a) - c) trestního řádu umístil žadatele do vazby.

18. Dne 20. července 1993 žadatel podal žádost o propuštění s tím, že není konkrétní důvod pro jeho další držení ve vazbě a že dřívější závěry městského soudu jsou neúplné a nedostatečně oprávněné. Dne 10. listopadu 1993 městský soud tento požadavek zamítl s tím, že důvody pro žadatelovo zdržení ve vazbě, jež jsou uvedeny v dřívějších rozhodnutích, jsou stále platné. Zdůraznil, že obava z toho, že by žadatel ovlivnil svědky, je oprávněná z důvodu existujících nesrovnalostí mezi výpovědí žadatele a jeho dvou spoluobviněných, kteří nebyli drženi ve vazbě.

19. Dne 17. listopadu 1993 se žadatel odvolal proti tomuto rozhodnutí, když odmítl důvody pro své umístění ve vyšetřovací vazbě a tvrdil mimo jiné, že mezi vznesením žádosti o propuštění a rozhodnutím městského soudu uběhly čtyři měsíce.

20. Soudní řízení u městského soudu proběhlo dne 13. prosince 1993, ale bylo odročeno na 29. prosince 1993 a pak na 28. února 1994, protože jeden z obhájců a obětí nebyli přítomni. Soudní projednání dne 28. února 1994 bylo vedeno jinak sestaveným senátem, který musel znovu provést zhodnocení důkazů.

21. Dne 3. března 1994 městský soud zamítl další žadatelovu žádost o propuštění s tím, že stále existuje riziko, že žadatel se bude skrývat před spravedlností. Městský soud tudíž stále považoval žadatelovo zadržení za nutné ve smyslu § 67 písm. a) trestního řádu.

22. Dne 10. května 1994 žadatelův advokát požadoval slyšení dalších svědků a jmenování lékařského odborníka.

23. Soudní řízení pokračovalo dne 11. dubna 1994, ale bylo odročeno na 6. června 1994 z důvodu nepřítomnosti několika svědků a potřeby zopakovat zhodnocení četných důkazních materiálů. Žadatel a jeho spoluobvinění navíc žádali prozkoumání dalších důkazů.

24. Dne 15. dubna 1994 městský soud zamítl třetí žádost žadatele o propuštění, podanou dne 8. dubna 1994. Soud shledal, že stále existuje riziko, že žadatel se pokusí skrýt před spravedlností. Odkazoval na skutečnost, že když se žadatel v Itálii dozvěděl o zahájení trestního řízení, neinformoval české úřady o místě svého pobytu. Dne 11. května 1994 se žadatel odvolal proti tomuto rozhodnutí s tím, že když se dozvěděl o tom, že proti němu bylo zahájeno trestní řízení, Česká televize ho vyličila jako vraha, což je v rozporu s presumpcí nevinny. To ho přimělo k tomu, že se nevrátil do České republiky.

25. Dne 10. června 1994 městský soud odsoudil žadatele ze loupeže k trestu odnětí svobody na 15 let a ke konfiskaci jeho osobního automobilu a k zaplacení částky 4 372 000 Kč. Soud shledal, že v říjnu 1990 žadatel a jeho dva spoluobvinění zavraždili dvě osoby a odcizili částku 8 750 000 Kčs.

26. Dne 16. ledna 1995 Vrchní soud zrušil rozsudek a postoupil věc státnímu zástupci k dalšímu vyšetřování. Soud byl tohoto názoru, že městský soud nezjistil všechny důležité skutečnosti s dostatečnou jistotou.

2. Řízení vedoucí k rozhodnutí Vrchního soudu ze 17. února 1997

27. Dne 26. ledna 1995 Nejvyšší soud na žádost Vrchního soudu ze dne 17. ledna 1995 prodloužil žadatelovo zadržení ve vazbě do 30. června 1995 z důvodu složitosti vyšetřování. Soud si uvědomil, že žadatel krátce po spáchání trestného činu utekl do Itálie. Rovněž vzal v úvahu, že žadatel v minulosti spáchal podobný trestný čin. Z tohoto důvodu považoval jeho zadržení za nezbytné, a to ve smyslu § 67 písm. a) - c) trestního řádu.

28. Dne 4. dubna 1995 Obvodní soud v Praze 10 zamítl čtvrtou žádost žadatele o propuštění ze dne 8. března 1995 s tím, že existuje riziko jeho skrývání se před spravedlností, opakovaného spáchání podobných trest-

ných činů a ovlivňování svědků. Soud vzal v úvahu, že případ byl postoupen státnímu zástupci, který určitě vyslechne další svědky, které by mohl žadatel ovlivnit, a tak mařit vyšetřování skutečností, které jsou důležité pro vedení soudního řízení. Žadatel se proti tomuto rozhodnutí odvolal. Tvrdil, že městský soud už dříve prohlásil, že neexistují důvody pro přesvědčení, že by ovlivňoval svědky nebo opakovaně spáchal trestný čin. Rovněž prohlašoval, že potřeba vyslechnout další svědky sama o sobě nemůže ospravedlňovat obavu soudu, že by mohl tyto svědky ovlivnit a mařit tak trestní řízení.

29. Dne 14. dubna 1995 vyšetřovatel nařídil lékařské vyšetření žadatelova duševního zdraví a k tomuto účelu jmenoval dva odborníky.

30. Dne 3. května 1995 městský soud zamítl žadatelovo odvolání proti rozhodnutí Obvodního soudu v Praze 10 ze dne 4. dubna 1995. Zjistil, že stále existuje podezření, že žadatel spáchal trestný čin, ze kterého byl obviněn. Potvrdil, že předechozí zjištění městského soudu, že neexistuje důvod pro držení žadatele podle § 67 písm. a) - c) trestního řádu, se vztahovalo k této konkrétní fázi trestního řízení. Avšak s ohledem na důkazy se situace změnila, protože Vrchní soud zrušil rozsudek prvního instancního soudu a případ poslal zpátky vyšetřujícím orgánům. Navíc obava, že by žadatel ovlivnil svědky, byla ospravedlněna skutečností, že jeden ze spoluobviněných (pan B.) změnil výpověď a že soud bude povolávat nového svědka, jehož totožnost byla žadateli známa a jehož výpověď mohla být nezbytná pro posouzení jeho viny.

31. Dne 14. června 1995 Nejvyšší soud na žádost nejvyššího státního zástupce prodloužil žadatelovo zadržení ve vazbě do 30. listopadu 1995 na základě stejných důvodů jako pro předechozí prodloužení pobytu ve vazbě.

32. Dne 18. srpna 1995 žadatel podal proti tomuto rozhodnutí ústavní odvolání. Podle článků 5 § 3 a 6 § 1 Úmluvy si stěžoval na prodloužení v řízení a na nepřiměřenou délku svého držení ve vazbě. Ústavní soud odvolání zamítl s tím, že podle zákona o ústavním soudu č. 182/1993 Sb. nebylo podáno během šedesátidenní lhůty.

33. Podle § 71 odst. 3 trestního řádu Vrchní soud na požadavek nejvyššího státního zástupce dne 21. listopadu 1995 prodloužil žadatelovo zadržení ve vazbě do 31. března 1996 na základě skutečností, že je nutně prošetřit další důkazy s tím, že všechny důvody pro umístění do vazby podle § 67 písm. a) - c) trestního řádu stále platí. Soud uvedl, že vyšetřujícím orgánům ještě nebyla dodána zpráva Komerční banky ani výpověď svědka ve Francii provedená francouzskými soudními orgány. Dále potvrdil, že žadatel je nebezpečný pachatel, který již byl odsouzen k vysokému trestu odnětí svobody a v případě propuštění by mohl ohrozit trestní řízení. Dne 20. prosince 1995 Nejvyšší soud toto prodloužení potvrdil.

34. Dne 16. ledna 1996 žadatel podal druhé ústavní odvolání proti rozhodnutí Vrchního soudu ze dne 21. listopadu 1995 a Nejvyššího soudu ze dne 20. prosince 1995. Stěžoval si zejména na to, že byl zadržován už déle než dva roky a že soudy neřešily jeho případ spravedlivě, když prodlužovaly jeho zadržení ve vazbě. Odvolával se na článek 8 § 1, 2 a 5 (osobní svoboda), článek 36 § 1 (spravedlivé řízení) a článek 40 § 2 a 4 (presumpce neviný) Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

35. V souladu s § 71 odst. 3 trestního řádu Vrchní soud dne 26. března 1996 prodloužil žadatelovo zadržení ve vazbě do 30. června 1996 s tím, že důvody pro jeho zadržení ve smyslu § 67 písm. a) - c) trestního řádu stále trvají. Soud mimo jiné uvedl, že vzhledem k právní kvalifikaci trestného činu spáchaného žadatelem je pravděpodobně, že žadatel bude odsouzen k vysokému trestu odnětí svobody. Rovněž připomněl, že žadatel byl odsouzen už v minulosti a v případě svého propuštění by mohl mařit účel současného trestního řízení. Rovněž konstatoval, že žadatel již mařil vyšetřování, když byl v Itálii. I kdyby byl pobýval na známé adrese, nebyl k dispozici českým orgánům a jeho nepřítomnost tak zdržovala soudní řízení.

36. Dne 4. dubna 1996 podal žadatel odvolání, ve kterém odmítl zjištění Vrchního soudu a tvrdil mimo jiné, že neexistují významné skutečnosti, které by ospravedlnily jeho trvalé držení ve vazbě. Dne 2. května 1996 Nejvyšší soud potvrdil toto prodloužení.

37. Dne 14. května 1996 žadatel podal třetí ústavní odvolání proti výše uvedeným rozhodnutím Vrchního a Nejvyššího soudu. Prohlašoval, že se jedná o porušení jeho ústavních práv, neboť důvody k jeho držení ve vazbě uváděné soudy nebyly dostatečné a významné. Žadatel rovněž tvrdil, že příslušná rozhodnutí nebyla založena na skutkové podstatě případu. Stěžoval si, že držení ve vazbě trvá nepřiměřeně dlouho. Žadatel rovněž poukázal na to, že o jeho předchozím ústavním odvolání Ústavní soud ještě nerozhodl.

38. Dne 31. května 1996 státní zástupce informoval žadatele o přehodnocení jeho trestného činu a o jeho novém obvinění z vraždy podle § 219 odst. 1, odst. 2 písm. a) a h) trestního zákona.

39. Dne 3. června 1996 státní zástupce formálně obvinil žadatele u městského soudu.

40. Dne 5. června 1996 předseda městského soudu podal u Vrchního soudu žádost o další prodloužení žadatelova zadržení ve vazbě do 18. února 1997, a to podle § 67 písm. a) a c) trestního řádu. Uvedl, že trestní řízení bylo ve fázi obvinění, že senát řešící případ bude přetižen až do listopadu 1996 a že případ je velmi složitý.

41. Dne 18. června 1996 Vrchní soud vyhověl žádosti a prodloužil žadatelovo držení ve vazbě do 18. února 1997. Soud se odvolal na své rozhodnutí ze dne 26. března 1996 potvrzené Nejvyšším soudem dne 2. května 1996, kterým bylo zadržení žadatele ve vazbě prodlouženo dříve s tím, že vyšetřování případu je velmi složité a že stále existuje riziko, že by se žadatel pokusil skrýt před spravedlností a opětovně spáchal trestný čin. Soud byl toho názoru, že ve vyšetřování nejsou žádná prodlení.

42. Dne 24. června 1996 se žadatel odvolal proti tomuto rozhodnutí k Nejvyššímu soudu, který jeho odvolání zamítl dne 11. července 1996. Soud poznamenal, že trestný čin, ze kterého je žadatel obviněn, se trestá vysokým trestem odnětí svobody a že žadatelovo propuštění by mařilo či zdržovalo trestní řízení. Připomenul, že žadatel utekl z České republiky do Itálie, kde ilegálně žil. Proto soud ve smyslu § 67 písm. a) trestního řádu považoval jeho zadržení za nutné. Soud dále připomněl, že žadatel již byl odsouzen v minulosti, a usoudil, že by mohl opětovně páchat trestné činy. Proto rovněž trval na tom, že žadatelovo zadržení je nezbytné podle § 67 písm. c) trestního řádu. Soud dodal, že mu chybí pravomoc na to, aby se mohl zabývat žadatelovou stížností ohledně prodlení v řízení, neboť tato pravomoc připadá předsedovi městského soudu.

43. Dne 30. července 1996 žadatel podal čtvrté ústavní odvolání, tentokrát proti poslednímu prodloužení jeho zadržení ve vyšetřovací vazbě.

44. Dne 26. srpna 1996 bylo opět zahájeno soudní řízení u městského soudu a dne 29. srpna 1996 bylo odročeno do 18. listopadu 1996, protože někteří svědci se nedostavili a žadatel a jeho spoluobvinění navrhli předložení dalších důkazů. Před odročením žadatel požadoval propuštění z vazby.

45. Dne 28. srpna 1996 Ústavní soud zamítl druhé ústavní odvolání žadatele jako očividně špatně založené. Poznamenal, že rozhodnutí prodlužující žadatelovo zadržení byla vždy učiněna v souladu se zákonem a že z dostupných důkazů je zřejmé, že příslušná rozhodnutí byla vždy učiněna na základě skutečností, jež byly konstatovány v daném období. Soud dále uvedl, že nemá pravomoc k přezkoumání důvodů, pro které řádné soudy považovaly žadatelovo zadržení za nutné.

46. Dne 3. září 1996 městský soud zamítl žadatelův požadavek ze dne 29. srpna 1996 na propuštění, neboť byl toho názoru, že jeho zadržení je stále nutné ve smyslu § 67 písm. a) a c) trestního řádu. Soud se odvolal na žadatelovo dřívější odsouzení a na jeho vyhýbání se trestnímu řízení v zahraničí. Rovněž poznamenal, že ani žadatel ani jeho spoluobvinění nepředložili soudu důkazy.

47. Dne 1. listopadu 1996 Vrchní soud zamítl žadatelovo odvolání proti tomuto rozhodnutí. Soud uvedl, že stále existuje nebezpečí, že by se ukrýval před spravedlností nebo opětovně páchal trestné činy. Dále uvedl, že rozhodnutí městského soudu mohla být formulována přesněji, avšak tato skutečnost neovlivňuje jejich právoplatnost. Připomněl, že žadatel byl odsouzen na základě přiznání viny svých spoluobviněných za trestný čin, který se trestá vysokým trestem odnětí svobody, a že okolností, za kterých opustil Českou republiku a pobýval nejprve v Německu a pak v Itálii, jednoznačně dokazují, že nehledal práci, nýbrž se snažil vyhnout trestnímu stíhání. Soud rovněž připomenul, že žadatel svěčil jednomu známému 4 000 000 Kč, s použitím občanského průkazu jiné osoby si koupil osobní automobil, získal nepravý cestovní pas a snažil se získat podrobnosti o trestním řízení. Soud rovněž poznamenal, že charakter trestného činu, ze kterého je žadatel obviněn, ospravedlnil obavu, že by žadatel opětovně páchal trestné činy, a připomněl, že trestný čin byl spáchán během žadatelova podmíněného propuštění.

48. Dne 18. listopadu 1996 bylo opětovně zahájeno řízení u městského soudu. Dne 21. listopadu 1996 bylo odročeno na 9. prosince 1996, protože se nedostavili někteří svědci.

49. Dne 9. prosince 1996 městský soud zamítl žadatelovu stížnost na předpojatost předsedy senátu zabývajícího se jeho případem.

50. Dne 17. prosince 1996 městský soud odsoudil žadatele za loupež podle § 234 odst. 1, 3 trestního zákona a jakožto velmi nebezpečnému recidivistovi mu podle § 41 odst. 1 trestního zákona uložil trest odnětí svobody na 13 let a konfiskaci jeho osobního automobilu.

51. Stejněho dne soud zamítl další žadatelovu žádost o propuštění. Zjistil, že vzhledem k dřívějším rozhodnutím týkajícím se zadržení žadatele stále ještě existuje riziko jako ukrývání se před spravedlností a opětovného páchání trestných činů.

52. Dne 15. ledna 1997 žadatel podal odvolání proti rozhodnutí městského soudu ze dne 9. prosince 1996, kterým byla zamítnuta jeho stížnost na předpojatost předsedy senátu.

53. Dne 3. února 1997 Vrchní soud zamítl žadatelovo odvolání proti rozhodnutí městského soudu ze dne 17. prosince 1996, kterým byl zamítnut jeho další požadavek na propuštění. Soud uvedl, že vzhledem k žadatelově osobnosti a záznamům v jeho trestním rejstříku není možné vyloučit, že by se po propuštění pokusil skrýt před spravedlností a vyhnout se stíhání. Rovněž uvedl, že stíhání žadatele za trestný čin spáchaný v průběhu jeho podmíněného propuštění ospravedlňovalo obavu, že by opětovně páchal trestné činy.

54. Dne 10. února 1997 Vrchní soud zamítl žadatelovo odvolání proti rozhodnutí městského soudu ze dne 9. prosince 1996.

55. Dne 17. února 1997 Vrchní soud zrušil rozsudek městského soudu ze dne 17. prosince 1996 a postoupil případ tomuto soudu k novému zvážení a k rozhodnutí o skutkové podstatě. Vrchní soud byl toho názoru, že městský soud řádně nezhodnotil předložené důkazní materiály, nestanovil všechny významné skutečnosti žadatelova případu a založil rozsudek na důkazu, který mu nebyl předložen. Vrchní soud stanovil, které důkazy bude nutno opětovně zhodnotit.

56. Dne 18. února 1997 byl žadatel propuštěn z důvodu vypršení maximální dovolené čtyřleté lhůty zadržení ve vazbě dle § 71 odst. 4 trestního řádu.

3. Řízení vedoucí k rozhodnutí Vrchního soudu ze dne 1. října 1997

57. Dne 8. července 1997 městský soud odsoudil žadatele z loupeže a uložil mu trest odnětí svobody na 13 let a konfiskaci jeho osobního automobilu. Dne 1. října 1997 Vrchní soud zrušil tento rozsudek a případ postoupil zpět městskému soudu s tím, že nařídil, že případ bude projednáván jiným senátem městského soudu. Zjistil mimo jiné, že městský soud nerespektoval rozhodnutí Vrchního soudu ze dne 17. února 1997 a prakticky pouze napodobil předchozí rozsudek.

4. Řízení vedoucí k rozhodnutí Vrchního soudu ze dne 18. září 1998

58. Dne 21. ledna 1998 se konalo třetí opětovné projednávání novým senátem městského soudu. Bylo odročeno na 3. března 1998.

59. Rozsudkem ze dne 11. března 1998 městský soud odsoudil žadatele za loupež a uložil mu trest odnětí svobody na 13 let a konfiskaci jeho osobního automobilu. Dne 18. září 1998 Vrchní soud zrušil tento rozsudek a případ postoupil zpět městskému soudu v Praze.

5. Řízení vedoucí k rozhodnutí městského soudu ze dne 20. ledna 2000

60. Dne 20. ledna 2000 městský soud vydal svůj pátý rozsudek, kterým žadatele odsoudil za loupež a uložil mu trest odnětí svobody na 12 let. O žadatelově odvolání k odvolacímu soudu ještě nebylo rozhodnuto.

II. Příslušné domácí právo

61. Do 31. prosince 1993 příslušné ustanovení trestního řádu znělo následovně:

Paragraf 67

„Obviněná osoba může být držena ve vazbě, pokud existují specifické důvody pro přesvědčení, že tato osoba
a) se bude ukrývat za účelem vyhnouti se trestu, zvláště pokud její totožnost nemůže být okamžitě zjištěna, pokud nemá trvalý pobyt nebo je pod hrozbou vysokého trestu;

b) se pokusí ovlivnit svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařit vyšetřování skutečností, jež jsou důležité pro vedení soudního řízení, nebo

c) bude i nadále páchat trestnou činnost, za kterou je stíhána, pokusí se spáchat trestný čin nebo spáchá trestný čin, na který se připravovala nebo hrozila, že ho spáchá.“

62. Paragraf 68 stanoví, že jenom obviněná osoba může být držena ve vazbě. Příslušné rozhodnutí pak vydá soud nebo ve fázi před zahájením trestního řízení soudce na návrh podaný státním zástupcem, který musí být ospravedlněn zvláštními okolnostmi případu.

63. Podle § 72 odst. 2 má obviněná osoba nárok kdykoli požádat o propuštění. Rozhodnutí o takové žádosti musí být učiněno bezodkladně. V případě zamítnutí může být žádost o propuštění znovu podána za čtrnáct dní, kdy se zamítnutí stane závazným, pokud se opírá o jiné důvody.

64. Dne 1. ledna 1994 byl trestní řád pozměněn, § 67 je i nadále účinný, avšak s výjimkou drobného pozměnění písm. b), a to následujícím způsobem:

„Obviněná osoba může být držena ve vazbě, pokud existují specifické důvody pro přesvědčení, že tato osoba ...

b) se pokusí ovlivnit svědky nebo spoluobviněné, kteří ještě nebyli soudem vyslechnuti, nebo jinak mařit vyšetřování skutečností, jež jsou důležité pro vedení soudního řízení, nebo ...“

65. Podle § 71 odst. 1 jsou kompetentní orgány povinny řešit přednostně případy týkající se zadržení osob ve vazbě a jsou povinny je vyřešit, jak nejrychleji je to možné.

66. Paragraf 71 odst. 3 stanoví, že zadržení osoby ve vazbě nesmí překročit dobu dvou let. Jestliže z důvodu složitosti případu nebo jiných závažných důvodů není možné ukončit trestní řízení v této lhůtě a jestliže propuštění obviněné osoby by mohlo ohrozit nebo závažným způsobem komplikovat dosažení cíle řízení, pak Vrchní soud může prodloužit dobu zadržení osoby ve vazbě na nezbytně nutnou dobu.

67. Podle § 71 odst. 4 zadržení osoby ve vazbě nesmí překročit dobu tří let. V případech obzvláště závažných trestných činů ve smyslu § 41 odst. 2 trestního zákona je maximální povolená doba zadržení osoby ve vazbě čtyři roky.

KONEČNÉ NÁVRHY PŘEDLOŽENÉ SOUDU

68. Vláda požádala, aby Soud shledal, že skutečností případu neporušují Úmluvu.

69. Žadatel požadoval, aby Soud zjistil porušení článku 5 § 3 Úmluvy a aby mu udělil spravedlivé zadostiučinění podle článku 41.

PRÁVNÍ ZJIŠTĚNÍ

I. Údajné porušení článku 5 § 3 Úmluvy

70. Žadatel tvrdil, že jeho zadržení ve vazbě bylo nepřiměřeně dlouhé a že během líčení měl být propuštěn. Opíral se o článek 5 § 3 Úmluvy, který stanoví následující:

„Každý, kdo byl zatčen nebo zadržen v souladu s ustanoveními odstavce 1(c) tohoto článku ... má právo na soud během přiměřené doby nebo na propuštění během soudního řízení. Propuštění může být podmíněno zárukou dostavení se k soudu.“

Právo na soud v přiměřené době

1. Doba, kterou je třeba vzít v úvahu

71. Soud může podle článku 5 § 3 prověřit délku zadržení žadatele ve vazbě mezi 6. únorem 1993 a 10. červnem 1994, tj. od okamžiku, kdy byl v Itálii zatčen pro zahájení trestního řízení v České republice, až do vynesení prvního rozsudku městským soudem. Rovněž může prověřit délku zadržení žadatele ve vazbě mezi 16. lednem 1995 a 17. prosincem 1996, tj. od okamžiku, kdy Vrchní soud zrušil první rozsudek vynesený městským soudem, do okamžiku, kdy městský soud vynesl druhý rozsudek, a mezi 17. a 18. únorem 1997, tj. od okamžiku, kdy Vrchní soud zrušil druhý rozsudek vynesený městským soudem v Praze, až do žadatelova propuštění (viz rozsudek ve věci B. v. Rakousko ze dne 28. března 1990, Série A č. 175, str. 15 – 16, § 39). Zadržení ve vazbě, které je nutno vzít v úvahu, tedy trvalo tři roky, tři měsíce a sedm dní.

2. Přiměřenost délky zadržení

72. Žadatel tvrdil, že státní úřady nestanovily dostatečné důvody, které by vedly k důvodnému podezření, že spáchal trestný čin.

73. Vláda tvrdila, že důvody uvedené v příslušných rozhodnutích byly dostatečné a že zadržení nepřekročilo maximální délku povolenou českými zákony.

74. Soud připomíná, že přiměřenost délky zadržení musí být určena v každém případě podle jeho specifických rysů. Trvalé zadržení může být v daném případě ospravedlněno pouze, kdyby existovaly jasné náznaky skutečného veřejného zájmu, které by nehledě na presumpci nevinny převážily nad právem zadrženého na svobodu.

75. Zhodnocení okolností pro nebo proti existenci takového imperativního zájmu a jejich uvedení v rozhodnutích týkajících se žádostí o propuštění spadá především do pravomoci národních soudních orgánů. A právě na základě důvodů uvedených v těchto rozhodnutích a na základě skutečností stanovených žadatelem v jeho odvoláních je Soud vyzván, aby rozhodl, zda článek 5 § 3 Úmluvy byl porušen, či nikoliv.

76. Trvání přiměřeného podezření, že zatčená osoba spáchala trestný čin, je podmínkou sine qua non pro právoplatnost trvajících zadržení, ale po jisté době to již nestačí: Soud pak musí stanovit, jestli důvody uvedené soudními orgány i nadále ospravedlňují zbavení svobody. Když tyto důvody byly „významné“ a „dostatečné“, musí Soud rovněž zjistit, zda kompetentní národní orgány při vedení soudního řízení prokázaly „zvláštní péči“ (viz např. rozsudek ve věci Assenov v. Bulharsko ze dne 28. října 1998, Zprávy o rozsudech a rozhodnutích 1998–VIII, str. 3300, § 154, a rozsudek ve věci I. A. v. Francie ze dne 23. září 1998, Zprávy 1998–VII, str. 2978, § 102).

77. Soud bere v úvahu, že žadatel byl obviněn z trestného činu spolupachatelství při loupeži, při které byly dvě osoby zabity. Státní vyšetřovací orgány vyslechly jistého pana B., který prohlásil, že on, žadatel a ještě další osoba se rozhodli oloupit tyto lidi v bytě jednoho z nich. Za těchto podmínek je Soud toho názoru, že existovalo přiměřené podezření, že žadatel spáchal trestný čin.

78. Co se týče skutkové podstaty trvajících zadržení, vnitrostátní soudy odkazovaly na složitost vyšetřování, na nebezpečí, že soudní řízení by mohlo být mařeno, pokud by žadatel byl propuštěn, z důvodu rizika jeho ukrývání se před spravedlností, ovlivňování svědků a opětovného páchání trestných činů podobného charakteru.

79. Co se týče rizika žadatelova ukrývání se před spravedlností, české soudy braly v potaz zejména skutečnost, že žadatel opustil zemi, přestože věděl, že proti jeho osobě bylo zahájeno trestní řízení a že je hledán policií. Nevrátil se do České republiky a příslušné orgány neinformoval o místě svého pobytu v zahraničí. Okolností, za kterých opustil zemi a pobýval nejprve v Německu a posléze v Itálii, jednoznačně prokázaly, že nehledal práci, ale snažil se vyhnout trestnímu stíhání. Navíc žadatel svěřil více než 4 000 000 Kč svému známému, zakoupil si osobní automobil použitím občanského průkazu patřícího jiné osobě, získal falešný cestovní pas a snažil se získat podrobnosti o trestním řízení. Státní soudy rovněž vzaly na vědomí, že vzhledem k právní kvalifikaci trestného činu spáchaného žadatelem bylo pravděpodobné, že žadatel bude odsouzen k vysokému trestu odnětí svobody. Podle názoru Soudu je toto zdůvodnění „dostatečné“ a „významné“ a převažuje nad argumenty uváděnými žadatelem, které se opírají o jeho tvrzení, že zemi opustil z důvodu hledání práce a že má místo trvalého pobytu v České republice, kde žije se svou rodinou.

80. Po vyslovení tohoto závěru Soud nepovažuje za nutné prošetřovat další důvody pro zadržení žadatele ve vazbě, které uváděly státní soudy.

81. Co se týče vedení řízení státními orgány, Soud si je vědom, že mezi žadatelovým vzetím do vyšetřovací vazby a mezi vynesením formálního obvinění dne 2. července 1993 uběhly téměř čtyři měsíce. Vláda délku této doby nijak nevysvětluje.

82. Mezi vynesením formálního obvinění a prvním zasedáním městského soudu dne 13. prosince 1993 pak uběhlo více než pět dalších měsíců. Městský soud následně odročil čtyři další zasedání z důvodu nepřítomnosti jistých účastníků řízení a z důvodu žádosti žadatele a jednoho z jeho spoluobviněných o přezkoumání dalších důkazů. Městský soud proto vynesl první rozsudek po době šesti měsíců.

83. Vrchní soud poté zrušil rozsudek ze dne 10. června 1994 na základě zjištění, že městský soud nestanovil všechny významné skutečnosti žadatelova případu s dostatečnou jistotou.

84. Městský soud vynesl druhý rozsudek po prodlení v délce dalších dvaceti tří měsíců. Nezdá se, že by délka této doby jako taková byla nepřiměřená, jelikož městský soud zasedal třikrát a tři hlavní líčení odročil z rozličných procesních důvodů, jako je nepřítomnost jistých svědků a žádost žadatele a jeho spoluobviněných o vyslechnutí dalších svědků a předložení dalších důkazů. Navíc státní orgány měly problémy se získáním důkazů od francouzských soudních orgánů, konkrétně výpovědi svědka žijícího ve Francii, a výpovědi Komerční banky.

85. Městský soud vynesl druhý rozsudek dne 17. prosince 1996. Tento rozsudek byl zrušen Vrchním soudem dne 17. února 1997, tj. o dva měsíce později, s tím, že městský soud řádně nezhodnotil předložený důkazní materiál, nestanovil všechny významné skutečnosti případu a svůj rozsudek opřel o důkazy, které mu nebyly předloženy. Vrchní soud určil, které důkazy bude nutné zhodnotit. Následující den byl žadatel propuštěn, neboť vypršela maximální povolená délka zadržení.

86. Nicméně vzhledem k okolnostem případu jako celku Soud shledal, že ve vedení řízení nebyla prokázána „zvláštní péče“.

87. Tím tedy došlo k porušení článku 5 § 3 Úmluvy z důvodu délky zadržení žadatele ve vazbě.

II. Použití článku 1 Úmluvy

88. Článek 41 Úmluvy stanoví, že:

„Jestliže Soud zjistí, že došlo k porušení Úmluvy nebo Protokolů k ní, a jestliže vnitrostátní právo dotčené Vysoké smluvní strany umožňuje pouze částečnou nápravu, přiznává Soud v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

A. Škoda

89. Jako náhradu za délku svého zadržení ve vazbě žadatel původně požadoval 440 000 DEM (8 052 000 Kč), což však posléze snížil na 286 000 DEM (5 052 000 Kč). Tato částka zahrnovala náhradu za ušlý výdělek žadatele (324 000 Kč), která byla spočítána na základě průměrné mzdy v České republice mezi lety 1993 a 1997, dále náhradu za zdravotní, psychologické a sociální křivdy, které podle žadatele nemohou být objektivně zhodnocené.

90. Vláda jeho nárokům odporovala s tím, že jsou neoprávněné a neopodstatněné. Rovněž tvrdila, že kalkulace ztrát na základě průměrného platu není v tomto případě relevantní.

91. Soud bere v úvahu, že pátý rozsudek městského soudu ze dne 20. ledna 2000, kterým byl žadatel odsouzen za loupež a byl mu uložen trest odnětí svobody na 12 let, ještě není definitivní, neboť žadatelovo odvolání proti tomuto rozsudku je stále v řešení před odvolacím soudem. Proto nelze říci, že délka žadatelova zadržení během soudního řízení byla odečtena z jeho trestu. Za těchto okolností a za předpokladu, že v době svého zatčení a zadržení ve vazbě žadatel neměl trvalé zaměstnání v České republice, zastává Soud názor, že existuje jisté neurčité spojení mezi porušením článku 5 § 3 Úmluvy a požadavkem vysloveným žadatelem na náhradu ušlé mzdy. Na základě spravedlnosti Soud tedy uděluje žadateli 100 000 Kč jako náhradu za finanční škodu.

92. Soud je dále toho názoru, že nález porušení článku 5 § 3 Úmluvy zakládá sám o sobě dostatečné zadostiučinění vzhledem k tomu, že žadatel neutrpěl žádné morální škody.

B. Náklady a výdaje

93. Žadatel požadoval úhradu nákladů a výdajů, které mu vznikly u českých soudů (60 000 Kč) a u Soudu (6000 Kč). V tomto ohledu předložil příslušné dokumenty.

94. Vláda tyto požadavky nijak nekomentovala.

95. Soud si připomíná, že pro náhradu nákladů a výdajů podle článku 41 Úmluvy je nutno stanovit, že náklady a výdaje vznikly skutečně a nezbytně a jejich výše je přiměřená (viz mezi jinými rozsudek ve věci Nikola v. Bulharsko⁹⁾ ze dne 25. března 1999, který bude uveřejněn v úředních zprávách Soudu, § 79).

96. Soud je spokojen, že žadatelův požadavek je stanoven, a tímto mu uděluje celkovou částku 66 000 Kč.

C. Úrok z prodlení

97. Podle informace získané Soudem je zákonná úroková míra platná v České republice v den vynesení tohoto rozsudku 10 % ročně.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ

1. Rozhoduje, že článek 5 § 3 Úmluvy byl porušen,

2. Rozhoduje,

(a) že příslušný stát má žadateli do tří měsíců ode dne, kdy se rozsudek stane pravomocným podle článku 44 § 2 Úmluvy, zaplatit následující částky:

(i) 100 000 (sto tisíc) českých korun za finanční újmu,

(ii) 66 000 (šedesát šest tisíc) českých korun za náklady a výdaje,

(b) že úrok při roční úrokové míře 10 % bude splatný od okamžiku vypršení výše uvedených tří měsíců až do vyrovnání,

3. Rozhoduje, že nález porušení představuje sám o sobě spravedlivé zadostiučinění za morální újmu, kterou žadatel utrpěl.

4. Zamítá zbylý nárok na spravedlivé zadostiučinění žadatele.

Vyhotoveno v anglickém jazyce a podle ustanovení 77 § 2 a 3 Jednacího řádu Soudu vyhlášeno v písemné formě dne 6. června 2000.

S. DOLLÉOVÁ
tajemnice

J. – P. COSTA
předseda

⁹⁾ Viz Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Strasbourgu – přílohový sešit XIX/99, Rozsudek Evropského soudu o stížnosti č. 31195/96, str. 24.

Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Strasbourgu

Vydává Nejvyšší soud ČR v Nakladatelství ORAC, s. r. o., Praha

Předseda redakční rady: JUDr. Pavel Kučera

Nakladatelská redakce: Jaroslav Šprongl

Sazba: Ivana Štefllová

Tisk: EPAVA, Chválkovická 5, 773 00 Olomouc

NOVINOVÉ VÝPLATN
placeno převodem
pošta OZ Praha 025

Index 47 301

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 2000 (LII).

Přílohový sešit XXIII, ročník přílohových sešitů – VI. z 15. 11. 2000.

Vydává Nejvyšší soud ČR v Nakladatelství ORAC, s. r. o., Praha.

Předseda redakční rady: JUDr. Pavel Kučera.

Adresa redakce: 657 37 Brno, Burešova 20, tel.: 05/41321237.

Ročně vycházejí 4 přílohové sešity.

Rozšiřuje, objednávky předplatného přijímá a informace o prodeji a odběru podává
Nakladatelství ORAC, s. r. o., 130 52 Praha 3, Vinohradská 184.

Administrace Nakladatelství ORAC: tel.: 02/6713 2177, fax: 02/6713 2134,

e-mail: orac@its.cz; www.orac.cz

Podávání novinových zásilek povoleno: Českou poštou, s. p., Odštěpný závod Přeprava Praha, čj. 722/96, dne 21. 2. 1996.